

915.96

0227110

เทพยพดริ่ง นก55น

เมื่อพุทธศักราช ๒ ๔ ๖ ๗

เทียนนครวัด นครธม

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๖๗

จันทบุรี

โดย

พระยาอนุศาสน์จิตรกร

ภริยาและบุตรธิดา

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระยาอนุศาสน์จิตรกร

(จันทร จิตรกร)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

พ. ศ. ๒๕๕๓

สมุดบัญชีรายวัน

บัญชีรายวัน

วันที่

๒๕๖๓

พฤษภาคม

หน้า

สมุดบัญชีรายวัน

เลขที่

๗๗

จำนวน

๑๑๕.๙๖

๑ ๒๒๙ ๗๗

วันที่

๗ ต.ค. ๒๕๖๓

(๒๕๖๓ ๒๕๖๓)

๒๕๖๓ ๒๕๖๓

๒๕๖๓ ๒๕๖๓

คำอุทิศ

ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณอนุศาสน์จิตรกร นอกจากการกุศลอย่างอื่นที่ใคร่ร่วมบำเพ็ญดีของคุณแล้ว ภริยาและบุตรธิดายังมีความปรารถนาที่จะพิมพ์หนังสือคุณงามความดีของท่าน เพื่อเป็นกตัญญูกตเวที ธรรมเนียมการอุทิศส่วนกุศลของคุณท่าน ได้พิมพ์หนังสือเรื่อง เทียนนครวัด นครชุม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ซึ่งท่านผู้ดั่งฉบับได้แต่งขึ้นเมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๗ เป็นนิราศคำกลอน บรรยายสถานที่และสิ่งซึ่งท่านได้ไปประสพพบเห็นมาในขณะไปเที่ยวชม หนังสือเล่มนี้ได้พิมพ์ขึ้นครั้งหนึ่งเมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๗ ให้ชื่อว่านิราศนครวัด ได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และแจกบรรดาญาติมิตร ต่อมาท่านได้ตกแต่งแก้ไขข้อความอีกเป็นอันมาก เพื่อจะจัดพิมพ์ขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่ยังไม่มีที่จะจัดพิมพ์ตามประสงค์ก็บังเอิญถึงแก่กรรมเสียก่อน ภริยาและบุตรธิดาจึงได้รวมใจกันพิมพ์หนังสือเรื่อง เทียนนครวัด นครชุม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ขึ้น เพื่อเป็นการสนองเจตนาของท่านผู้ดั่งฉบับให้สำเร็จดังมุ่งไปสืบตามความประสงค์ และเพื่ออุทิศส่วนกุศลของคุณแก่ท่านตามคตินิยม.

ขอผดุงดังกล่าวก่อนเกิดจากการพิมพ์หนังสือนี้ เผยแพร่ดังเจตนารมณ์ของท่านผู้ดั่งฉบับไปแล้ว ซึ่งภริยาและบุตรธิดาได้บำเพ็ญ เพื่อสนองคุณโดยกตัญญูกตเวที จงคิดบันทึกไว้ให้ท่านเจ้าคุณอนุศาสน์จิตรกร ได้ประสพสุขในนิมิตปรายภาพทุกประการ เทอญ.

วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๕๓

(ลูกหลานและบุตรธิดา) ภริยาและบุตรธิดา

วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๖

ถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (จมีน)

ตามสภากฎบัตรที่เข้ามาขอขึ้น ยี่สิบห้า

พ.ร.บ. และ เห็นว่า สภากฎบัตรที่ เข้ามา

ของกฤษฎีกา ตามที่ ได้รับขึ้นในอัมรินทร์

และ เข้าไปขึ้นที่ ได้ดี ตามที่ เข้าไปขึ้น

ตาม ที่ เข้าไปขึ้น สภากฎบัตรที่ เข้ามา

"สภากฎบัตร" ของ สภากฎบัตร ที่ เข้ามา

เรื่อง และ มี ขึ้นอยู่ใน สภากฎบัตร ที่ เข้ามา

สภากฎบัตร

(ลายพระราชหัตถ์เลขา พระราชทานนามสกุล)

ถ่ายเมื่อเป็นนายจันทร จางวาง พ.ศ. ๒๔๓๖
อายุ ๒๒ ปี

ประวัติพระยาอนุศาสน์จิตรกร

มหาเลขาภิบาลพระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร จิตรกร) เป็นบุตร
นายคำ นางคำ จิตรกร เกิดเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๓๔
ตรงกับวันจันทร์ ชน ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม ณ บ้านตำบลวัด
ราชบูรณะ (ตำบลพระราชวัง) อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร มี
น้องชายร่วมบิดาเดียวกัน ๑ คน คือ ร้อยตรีอินทรี จิตรกร (ถึงแก่กรรม
แล้ว) ซึ่งเป็นบิดาของร้อยตรีอินทรี จิตรกร.

เมื่อ พ. ศ. ๒๔๒๖ ได้เข้าศึกษาวิชา ณ วัดสังเวชวิศยาราม ใน
สำนักพระอาจารย์เพชรและอาจารย์สังข์ และในขณะเดียวกันนั้นก็ได้อ่าน
เข้าศึกษาวิชาการต่าง ๆ จากครูพี่ชายผู้พี่.

พ. ศ. ๒๔๓๕ ได้อุปสมบทเป็นสังฆานันต์ วัดสังเวชวิศยาราม โดย
พระปิฎกโกศล (อ้วน) เป็นพระอุปัชฌาย์จารย์ พระอาจารย์อิน เป็น
อนุศาสน์จารย์ และพระอาจารย์เทยน เป็นกรรมวาจาจารย์.

พ. ศ. ๒๔๓๖ เมื่อลาสิกขาบทแล้วได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็ก
อยู่ในพระเจ้าน้องยาเธอ (รัชกาลที่ ๕) กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ
พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์หนึ่ง ทรงพระเมตตาชุบเลี้ยง เพราะทรงเห็น
ว่าเป็นผู้มีฝีมือในทางช่างและมีอุปนิสัยหวิริยภาพ จึงนำเขาเข้าถวายตัวต่อ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้รับราชการตำแหน่งช่างเขียนในพระบรมมหาราชวัง ได้รับพระราช-
ทานเงินเดือนชนแรกเดือนละ ๒๐ บาท.

ในปี พ. ศ. ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จประพาศยุโรป สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีศรีนครา-
เทวี ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้เป็นข้าหลวงน้อย รับตำแหน่งเป็นพระพี่เลี้ยงในสมเด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว.)

พ. ศ. ๒๔๔๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปรับราชการในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
มกุฎราชกุมาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) และได้รับ
พระราชทานสัญญาบัตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงมุนีวรราช ในปีนั้น ได้
รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๒๔๐ บาท.

พ. ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานยศเป็นนายเวรกรมช่างมหาดเล็ก
มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงเดชนายเวร ได้รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ
๓๐๐ บาท.

พ. ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานยศชั้นหัวหมื่นมหาดเล็ก เป็น
จางวางกรมช่างมหาดเล็ก มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาอนุศาสน์จิตรกร
ได้รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๔๐๐ บาท และได้รับพระราชทานยศ
เลื่อนเป็นนายหมื่น.

ในปีเดียวกันนี้เอง ได้ทรงพระราชทานที่ดินตำบลบางขุนพรหม
จังหวัดพระนคร ให้ทำการปลูกสร้างบ้านพร้อมทั้งคอก่อสร้าง ซึ่งนับว่า

เป็นพระมหากษัตริย์คุณอันเกิด ๆ แก่พระยาอนุศักดิ์จิตรกร.

พ. ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายหมู่โท.

พ. ศ. ๒๔๕๗ ได้รับพระราชทานยศจางวางตรี รับพระราชทาน
เงินเดือน ๆ ละ ๗๐๐ บาท.

พ. ศ. ๒๔๕๗ { ได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายหมู่เอก.
ได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายหมวดตรี.
ได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายหมวดโท.

พ. ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายหมวดเอก.

พ. ศ. ๒๔๕๙ ได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็นเจ้ากรมช่างมหาดเล็ก
รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๗๕๐ บาท.

ในปีเดียวกันนั้นเองได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายกองตรี.

พ. ศ. ๒๔๖๑ ได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายกองโท.

พ. ศ. ๒๔๖๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้เป็นองคมนตรี.

พ. ศ. ๒๔๖๓ ได้รับพระราชทานยศเลื่อนเป็นนายกองเอก.

พ. ศ. ๒๔๖๔ ทรงพระกรุณาฯ โปรดเกล้าให้เป็นองคมนตรี (ใน
รัชกาลที่ ๗).

พระยาอนุศักดิ์จิตรกร ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณด้วย
ความอุตสาหะ วิริยะ มานะ ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตลอดมา
จนกระทั่ง พ. ศ. ๒๔๖๔ ได้รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๑,๔๐๐ บาท
ใน พ. ศ. ๒๔๖๕ นั้นเอง เนื่องจากการพิจารณาตัดทอนเงินงบประมาณ

รายจ่ายเงินแผ่นดินให้เข้าดูคุณภาพ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ออกจากราชการ รับพระราชทานบำนาญ.

พระยาอนุศักดิ์จิตรกร เป็นช่างฝีมือในทางศิลปแทบทุก
ประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือทางเขียนภาพ ได้เขียนภาพต่าง ๆ เป็น
ที่พลพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก
จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุล “จิตรกร”
ให้เป็นเกียรติ พระยาอนุศักดิ์จิตรกรจึงเป็นต้นสกุล “จิตรกร.”

งานฝีมือของท่านมีปรากฏอยู่ในที่ต่าง ๆ เป็นอันมาก ในรัชกาล
ที่ ๖ ภาพเขียนที่ปรากฏอยู่ ก็คือในหนังสือพระราชนิพนธ์ของพระองค์
ท่าน เช่นเรื่องอดีตนารายณ์สิบปาง มัทนพาชา ฯลฯ นอกจากยังมี
ปรากฏอยู่ตามพระอารามต่าง ๆ เช่นภาพในเค้าเรื่องชาดกตามพระ
กระแตรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระวิหาร
หลวงจังหวัดนครปฐม เป็นต้น สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และ
สิ่งของพระราชทานซึ่งเป็นเครื่องประดับต่าง ๆ ท่านก็ได้เป็นผู้ออกแบบ
ไว้มิใช่น้อย.

นอกจากภาพเขียนแล้ว ในบทละครเรื่องต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแต่ง ท่านก็ยังได้เป็นผู้ร่างฉาก แต่ง
หน้าและออกแบบเครื่องแต่งกายอีกด้วย.

ในทางถ่ายภาพ เป็นที่รู้กันโดยนัยกันว่า พระยาอนุศักดิ์จิตรกร

เป็นช่างถ่ายภาพที่มีฝีมือคนหนึ่งในสมัยนั้นจนได้รับตำแหน่งผู้อำนวยการร้านถ่ายรูปฉายานรสิงห์ (อยู่ตรงข้ามศาลาเฉลิมกรุงเดิมนั้น) ซึ่ง
เป็นร้านถ่ายรูปหลวงในสมัยนั้น ได้ถ่ายพระบรมฉายาตักษณพระบาท-
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และถ่ายภาพสถานที่ต่าง ๆ ที่พระองค์
ได้ทรงเสด็จประพาสไว้เป็นอันมาก.

งานช่างต่าง ๆ ของท่านเท่าที่ปรากฏมา เป็นที่พอพระราชหฤทัย
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองรัชกาลตลอดมา จนกระทั่ง
ท่านออกจากราชการ.

เมื่อออกจากราชการแล้ว ท่านยังได้เอาใจได้ช่วยเห็ดราชการ
อยู่เสมอ และมีได้ทอดทิ้งงานช่างของท่านเคยก็ยังเขียนภาพต่าง ๆ
ตลอดมา เมื่อมีผู้ใดมาขอรับของท่านให้ไปทำการเขียนภาพหรือออก
ความคิดเห็นในด้านศิลปที่ใด ท่านก็ยินดีทำและไปแสดงความ
คิดเห็นให้ เช่นใน พ. ศ. ๒๔๗๑-๒๔๗๒ ท่านเจ้าคุณธรรมวโรดม
(เช่ง อุตฺตโม) เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส ได้เชิญให้ไปเขียนภาพ
พระพุทธประวัติ ณ โบสถ์วัดสามแก้ว จังหวัดชุมพร และในทักขินดาร
เช่นนั้น ท่านก็อุตสาหะไปเขียนให้โดยไม่คิดค่าจ้างหรือแรงงาน
อย่างใดเลย โดยท่านประสงค์อุทิศส่วนกุศลขึ้นเกิดจากการเขียนภาพ
ทั้งหมดนั้นมอบถวายแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่
ทรงกรุณาชุบเลี้ยงมา.

ใน พ. ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๔ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ได้มีพระกระแสรับสั่งให้ไปเขียนภาพประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการกู้
 อุดรภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในวิหารวัดสุวรรณดาราราม
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา งานชิ้นนี้ท่านได้ใช้ความอุตสาหะพากเพียร
 เป็นอย่างยิ่งในการค้นคว้าหาหลักฐาน นอกจากจะได้เขียนตามความ
 นึกคิดของท่านเองที่ได้เฝ้ามาจากระวัติศาสตร์แล้ว เมือร่างแบบเขียน
 ภาพตอนใด ก็ได้้นำไปถวายหาสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
 เพื่อทรงพิจารณาก่อนที่จะนำไปเขียนทุกครั้ง ดังนั้น งานชิ้นนี้จึงนับได้ว่า
 เป็นงานที่สมบูรณ์และโดดเด่นยิ่งตามประวัติศาสตร์มากที่สุด ทั้งได้
 ดำเนินตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ทรงพระราชทานของบุน
 ทองคำดงพระปรมาภิไธยเป็นรางวัล.

ในระหว่าง พ. ศ. ๒๔๗๙-๒๔๘๕ ท่านได้ประดิษฐ์หมุกด์ไว้
 หดาบใบ เป็นลวดลายไทยซึ่งทำด้วยฝีมือของท่านเองทั้งสิ้น และได้ทำ
 พานแว่นฟ้าซึ่งเป็นงานศิลปอันปราณีตชิ้นสุดท้ายในชีวิตของท่าน.

อนึ่ง เห็นสมควรจะได้กล่าวไว้เสียด้วยว่า นอกจากงานศิลป
 ทางช่างแล้ว ท่านยังได้ประพันธ์บทกวีกรองขนไว้หลายเรื่องด้วยกัน
 ในระหว่างปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ตามคำบอกเล่าของท่านว่า เกิดจากความจำใจและจำเป็นบังคับ ที่ว่า
 จำใจนั้นก็เนื่องด้วยสำนักที่ว่า ท่านรับราชการในตำแหน่งหน้าที่ทาง
 ช่างเขียน ไม่เชี่ยวชาญทางอักษรศาสตร์ แต่มาถูกดูหมิ่นต่อหน้า

พระทนต์จงจำใจที่จะแก้หน้า ซึ่งมีใช้ด้วยการกดาวประมาณคอบแทน
 แก่ข้าราชการผู้นั้น แต่ด้วยการจับปากกาติดข้อเขียนให้เป็น
 ประจักษ์ว่า แม้ท่านจะไม่เชี่ยวชาญอักษรศาสตร์ และไม่ได้รับราชการ
 ในตำแหน่งซึ่งเกี่ยวกับทางหนังสือ ก็พอที่จะใช้ความสามารถในเชิงกวี
 เหมือนกัน ทว่าความจำเป็นบังคับ เพราะต้นเกิด ๆ รัชกาลที่ ๖
 ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้ท่านดองเขียนบทประพันธ์ชนบทเกิด ๆ ถวาย
 ถ้าเขียนไม่ได้ก็ขายหน้าคนอื่น และเป็นการขัดพระกระแสรับสั่ง อาจจะ
 ทรงพระพิโรธก็ได้ ถ้าเขียนได้ก็เพียงแต่ได้มอตัว หรือไม่ก็เพียงแต่
 พิสูจน์ให้เห็นว่า พระองค์ท่านทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงคนไม่ผิด ผลที่สุด
 ปรากฏว่า เมื่อแต่งชนบทเกิด ๆ ถวายแล้ว เป็นบทพอพระราชหฤทัยเป็น
 อนมาก ถึงกับมีพระกระแสรับสั่งชมเชย และเมื่อได้รับคำชมเชยจาก
 พระโอรสของพระมหาจักรราชเจ้าเช่นนั้น ได้มอหนึ่งเป็นแรงช่วย
 ให้ท่านมีวริยอุตสาหะ ในการเขียนบทประพันธ์แบบร้อยกรองทำนอง
 ดมกรเด่นต่อไป สรุปเรื่องที่ท่านได้แต่งไว้มดังนี้.

๑. กาพย์ห่อโคลงชมกระบวนเรอยนตร์และเรือประเทียบ เด็จ
 พระราชดำเนียรประพาศทุ่งทองพรหมาศน์ จังหวัดดงบุรี แต่งเมื่อ
 พ. ศ. ๒๔๖๔ เป็นเรื่องแรกที่ท่านได้เริ่มงานประพันธ์ และได้รับคำ
 ชมเชยจากต้นเกิด ๆ รัชกาลที่ ๖.

๒. กาพย์ห่อโคลงเด็จพระราชดำเนียรหาดเจ้าดำราย จังหวัด
 เพชรบุรี พ. ศ. ๒๔๖๕.

๓. นิยายกตอนเรื่องท้าวอุเทนและโงะกเคะรุชิ เป็นผู้ขอเลี้ยง
ในเมืองโกดัมพิ . แต่งเมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๕ (แก้ไขดัดแปลงข้อความ
บางตอน พิมพ์ใหม่เมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๖).

๔. จดหมายเหตุเดิศจัประพาศพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน แต่ง
เมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๗.

๕. นิราศนครวัดคำกตอน ดัดแปลงแก้ไขใหม่ให้ชื่อว่าเรื่องเที่ยว
นครวัด นครธม พ. ศ. ๒๔๖๗ ซึ่งพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
คราวนั้น.

พระยาอนุศาสน์จิตรกร ได้ทำการสมรสกับ ชุ่ม เพือกवेशกุล
(คุณหญิงอนุศาสน์จิตรกร—ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดาที่ยังมีชีวิตอยู่ใน
ขณะนี้ ๔ คน คือ

๑. นางปรีชาวิจิณย์ (ภักตร์ ชากร).
๒. นางเทพธรรมาทร (ผิด กัตยานมิตร).
๓. คุณหญิงบำรุงราชบริพาร (อำพัน ดุทธเวช).
๔. นายศศิณ จิตรกร.

และได้ทำการสมรสกับ เพ็ญ สุวรรณจิตร (คุณหญิงอนุศาสน์-
จิตรกร) มีบุตรธิดาที่ยังมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ ๔ คน คือ

๑. นายเดอน จิตรกร.
๒. นายนิศา จิตรกร.
๓. นายไธมพันธ์ จิตรกร.

๔. นายจุมพฏ จิตรกร.

๕. นายจรัส จิตรกร.

๖. เด็กหญิงแซ่ไซ จิตรกร.

๗. เด็กหญิงศศิธร จิตรกร.

๘. เด็กหญิงดาวเรือง จิตรกร.

๙. เด็กหญิงจันทิมา จิตรกร.

พระยาอนุศักดิ์จิตรกร ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยา-
ภรณ์เหรียญตราและดั่งของโดยดำเนียบดังนี้:—

พ. ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานเหรียญประกาศยุโรป รัชกาล
ที่ ๕.

พ. ศ. ๒๔๔๑ ได้รับพระราชทานเหรียญคุณงามาตา รัชกาลที่ ๕.

พ. ศ. ๒๔๔๔ ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิยาภรณ์ รัชกาล
ที่ ๕.

พ. ศ. ๒๔๔๖ ได้รับพระราชทานเหรียญทวาทิเชก รัชกาลที่ ๕.

พ. ศ. ๒๔๔๘ ได้รับพระราชทานเข็ม ม. ว. ผังเพชรชั้น ๑.

พ. ศ. ๒๔๕๐ ได้รับพระราชทานเหรียญรัชสมงคล รัชกาลที่ ๕.

พ. ศ. ๒๔๕๐ ได้รับพระราชทานเหรียญรัชสมังคดา รัชกาลที่ ๕.

พ. ศ. ๒๔๕๐ ได้รับพระราชทานเล่มา ม. ว. ทองดงยาชั้น ๓.

พ. ศ. ๒๔๕๒ ได้รับพระราชทานครามงกุฎสยามชั้นที่ ๕ วิจิตรรา-
ภรณ์ รัชกาลที่ ๕.

พ. ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานเข็มข้าหลวงเดิม.

พ. ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๓. รัชช-
กาตที่ ๖.

พ. ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานเหรียญบรมราชาภิเษกกาไหล่ทอง.

พ. ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานเข็มอักษรพระบรมนามาภิไธย
ร. ร. ๖ ผังเพชรชั้น ๑.

พ. ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานตรารัตนาภรณ์.

พ. ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๓ มัณฑนา-
ภรณ์ รัชชกาตที่ ๖.

พ. ศ. ๒๔๕๕ ได้รับพระราชทานตราฉัตรมาดา.

พ. ศ. ๒๔๕๕ ได้รับพระราชทานตราช้างเผือกชั้นที่ ๓ นิภาภรณ์
รัชชกาตที่ ๖.

พ. ศ. ๒๔๕๕ ได้รับพระราชทานกระดุมทองดงยา ว. ป. ร. ชั้น ๑.

พ. ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๒ จุฑาภรณ์
รัชชกาตที่ ๖.

พ. ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานพระบรมนามาภิไธยย่อ ว. มงกุฎ
ผังเพชรชั้น ๑.

พ. ศ. ๒๔๕๗ ได้รับพระราชทานตราคตียจุฑอมเกล้าวิเศษ.

พ. ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานแหวนด้ายนาฬิกาปาถกระเบา
ทองคำดงยา ว. ป. ร. ชั้น ๑.

พ. ศ. ๒๔๖๒ ได้รับพระราชทานตราวัตถุมงคล.

พ. ศ. ๒๔๖๓ ได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาดา.

พ. ศ. ๒๔๖๓ ได้รับพระราชทานตราทุติยจุลจอมเกล้า.

พ. ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานตราช่างเผือกชั้น ๒ ทวติยาภรณ์
รัชกาลที่ ๖.

พ. ศ. ๒๔๖๘ ได้รับพระราชทานตรามงกุฎสยามชั้น ๑ ประมา-
ภรณ์ รัชกาลที่ ๖.

พ. ศ. ๒๔๖๘ ได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๕ รัช-
กาลที่ ๗.

พระยาอนุศักดิ์จิตรกร เป็นผู้ทูลถ่อมในพระพุทธศาสนาอย่าง
แน่นแฟ้น หลังจากออกจากราชการแล้ว เมื่อว่างจากงานฝีมือท่านก็
หันเข้าหาวิวัฒนาการกรรมกับท่านเจ้าอาวาสตามพระอารามต่าง ๆ จน
เป็นที่รู้จักมักคุ้นกับเจ้าอาวาสหลายวัด ในจังหวัดพระนครและธนบุรี
และไปดัดบิพระธรรมเทศนาประจำทุกวันกรรมด้วย จนกระทั่งถึงแก่
อนิจกรรมด้วยโรคความดันโลหิตสูง เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ. ศ.
๒๔๘๒ เวลา ๘.๑๕ นาฬิกา รวมอายุได้ ๗๘ ปี.

ถ่ายเมื่อเป็นหลวงบุรีรัมย์ พ. ศ. ๒๔๔๘

อายุ ๑๕ ปี

ถ่ายภาพเมื่อเป็นหลวงบุรี^{หลวงบุรี}นา^{บุรี} พ. ศ. ๒๔๔๘
อายุ ๓๕ ปี

อนุสรณ์คำนึง

คุณพ่อถึงอนิจกรรมไปด้วยอาการสงบ คงเหลือแต่คุณงามความดีของท่าน อันควรที่ลูกจะบันทึกไว้เป็นอนุสรณ์ คุณพ่อของข้าพเจ้ามีคุณธรรมสูง ในหน้าที่ราชการก็ได้ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เคยมีขอครหาหรือถูกตำหนิ ได้เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า (รัชกาลที่ ๖) เป็นอันว่าไว้วางใจให้ทำเครื่องเพชรและทองดำนพระองค์ สำหรับจะพระราชทานข้าราชการ
คุณพ่อก็ได้ออกแบบเขียน ให้ช่างทองทำทูตเกล้า ๆ ถวาย เป็นที่พอพระราชหฤทัยเสมอมาจนตลอดต้นรัชกาล.

ท่านเป็นผู้มีในความกตัญญูต่อเจ้านายที่เคยอุปการะเลี้ยงดูมาตลอด. เป็นอันว่าท่านเคยรำพันถึงพระเดชพระคุณของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสาตร์ศุภกิจ ในกรมท่านทรงชุบเลี้ยงดั้นด้นให้ท่านพบแสงสว่าง พบความรุ่งโรจน์ในชีวิต เนื่องจากครั้งแรกทำราชการอยู่ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์นั้นได้พาเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๆ ซึ่งยังทรงดำรงพระยศเป็นมกุฎราชกุมารในสมัยนั้น ครั้นทรงรู้จักแล้วพอพระราชหฤทัย จึงขอให้โอนมารับหน้าที่ช่างเขียนของพระองค์โดยตรง.

คุณพ่от่านเป็นผู้รู้ประมาณในทรัพย์ ท่านไม่ยอมเป็นหนี้สินใคร พยายามอย่างที่สุดที่จะรักษาตนและคฤหาสน์ท่านได้รับพระราชทาน ไว้ให้เป็นที่ดินแก่บุตรของท่าน ท่านได้มั่งมีในพระพุทธานุภาพ ประกอบ

การบุญกุศลอยู่ตลอดชีวิต ท่านไม่ได้ได้บาตรเพียงวันเดียว คือวัน
ที่ท่านถึงอนิจกรรมเท่านั้น วันพระท่านฟังพระธรรมเทศนาและรักษาศีล
เป็นกิจวัตร บันทายในวัดของท่านเมื่อ ๑๕ ปีมานี้ ท่านไม่ได้พยเหง
สัตว์ ใช้แต่อาหาร ผัก ถั่ว งา จนวนอวดด้านดีของท่าน.

ท่านเป็นสมุทธศาสนิกชนเรียบร้อยกระเปียบ อุปนิสัยดีละเอียด
และไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร เป็นคนขยัน อายุท่าน ๗๐ ปีเศษ
แล้วยังพยายามเขยนวดวดายและทำเครื่องมุกต์ไว้ดูเล่น และท่าน
เป็นผู้เห็นการณ์ไกล สำหรับดูทุกคนท่านให้ความสุขความดีความ
เท่าที่ควรจะให้ได้ ในด้านการศึกษาให้มิดดรีระดับเอกหาวิชาความรู้ด้วย
ความพอใจของตัวเอง จนสำเร็จชั้นสูงสุดในสมัยนั้น ๆ.

สังฆารของคุณพ่อแตกดับไปแล้ว แต่คุณงามความดีของคุณพ่อ
ยังคงอยู่ในความทรงจำของลูกและมรดกญาติมิตรสหาย ถ้าบันทึกนี้จะ
ช่วยเตือนให้บุตรจากและลูกหลานของคุณพ่อหรือผู้ที่ยังไม่รู้จัก ระลึก
ถึงคุณงามความดีของคุณพ่อ ผู้บันทึกก็จะรู้สึกว่าได้สำเร็จประสงค์ในการ
เขยนบันทึกชนบชาคุณงามความดีของคุณพ่อ ผู้มีพระเดชพระคุณ
แก่ลูก.

ชอกุศลบุญราศีอันบังเกิดจากการบูชาคุณนี้ จงบันดาลให้เกิด
อิฏฐวิบุตยมบุญผลแก่วิญญาณของคุณพ่อในสมัยปรายภพ โดยควรแก่
สุขคติด้วยเทอญ.

นางปรีชาวินิจนัย

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๓

ถ่ายเมื่อเป็นนายกองตรีเลื้อป่าพรานหลวง พ.ศ. ๒๔๕๕
อายุ ๔๖ ปี

คำไว้อาลัย

ตามปรกติทุก ๆ วันอาทิตย์ ดูกจะต้องไปกราบเท้าเป็นการเยี่ยม
เขียนคุณพ่อเป็นประจำ เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๔๙๒ เมื่อวันนั้นตรงกับ
วันอาทิตย์ จึงเป็นวันที่ถูกไปส่งหนากับคุณพ่อในตอนกลางคืน ซึ่ง
ในขณะนั้นดูก็มีได้นึกคิดเดี่ยวว่า การส่งหนานั้นเป็นครั้งสุดท้าย
เพราะดูเห็นคุณพ่อยังมีสุขภาพสมบูรณ์ดีอยู่ มิได้มีอาการดื้อให้ดู
เห็นแม้แต่น้อยว่า คุณพ่อจะจากดูไปโดยมิกลับในวันรุ่งขึ้น การจาก
ไปของคุณพ่อเป็นไปอย่างกระทันหันและด้วยอาการสงบ. คุณพ่อได้
จากไปแต่ร่างกาย แต่ได้ทิ้งพรหมวิหารธรรมอันบุพการีพึงมีต่อบุตร
ธิดาอย่างครบถ้วนทุกประการ ดังเห็นยังคงตรึงแน่นอยู่ในดวงใจ
ของดูตราบชีวิตจะหาไม่.

นึกถึงความหลังเมื่อดูยังเด็ก ดูเป็นคนขี้อายความวิตก
กังวลให้คุณพ่ออย่างยิ่ง ทุกคราวที่ดูเจ็บ คุณพ่อจะต้องหาหมอที่
ที่ดีในขณะนั้นมาทำการรักษาพยาบาลดู จนดูรอดชีวิตมาได้ทุก
ครั้ง ซึ่งความจริงแล้วแต่ครั้ง หากมิได้รับการพยาบาลอย่างดีพอ
ดูคงไม่มีโอกาสมานั่งเขียนคำไว้อาลัยให้คุณพ่อในขณะนี้ได้ แต่ครั้น
มาถึงคราวคุณพ่อเจ็บบ้าง ดูกลับหาได้มีโอกาสรักษาพยาบาลคุณพ่อ
ให้สมกับที่ตั้งใจไว้ไม่.

ตั้งแต่จำความได้จนกระทั่งออกจากอกคุณพ่อ ดูได้รับความ
กรุณาปรานีเป็นอย่างดีจากคุณพ่อตลอดมา เป็นคนว่า เมื่อดูถึงคราว

ที่จะอุปถัมภ์ ดูกำลังความจำนงค์ต่อคุณพ่อขออุปถัมภ์เพื่อสนอง
พระเดชพระคุณ ดูกเห็นหน้าตาของคุณพ่อให้ชื่นชมด้วยความปิติ พดาง
พูดกับดูกว่า “ที่พ่อไม่บังคับหรือบอกให้ดูกบวช ก็เพราะต้องการให้ดูก
บวชด้วยศรัทธาของตัวเอง เมื่อดูกจะบวชพ่อจะจัดการให้ บวชที่วัด
ราชาก็ได้เหมือนกัน ท่านเจ้าคุณกับพ่อชอบพอกันมาก และรู้อยู่แล้วว่าเครื่อง
ดี ---” ดูกได้ปฏิบัติตามความประสงค์ของคุณพ่อด้วยความปิตินิบัติ
เป็นอย่างดี ตลอดเวลาที่ดูกอุปถัมภ์ ดูกเห็นคุณพ่อไปวัดแทบทุกวัน
มิได้ขาด ทั้ง ๆ ที่ทราบว่าขณะนั้นคุณพ่อมีอาการล้มวันดีวันไช
พอดาอุปถัมภ์จะเข้ารับราชการ คุณพ่อยังได้ให้โอวาทแก่ดูกอีก
“ให้มีความซื่อตรงและกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อหน้าพระเดชพระคุณ จะทำการ
สิ่งใดให้ระมัดระวังถึงที่สุดจงเป็นที่สุด.” คำตักเตือนของคุณพ่อดังกาดำเนิน
ดูกได้ปฏิบัติโดยเคร่งครัดเสมอมา.

เท่าที่ได้พรรณนามานี้ เป็นเพียงแต่คุณธรรมส่วนน้อยของคุณ
คุณพ่อ หากจะกล่าวให้ครบถ้วนเหลือที่จะพรรณานี้ อย่างไรก็ดี ดูก
รู้อยู่ดีว่าเป็นความกรุณาอันใหญ่ยิ่งที่คุณพ่อมีต่อดูก บิดแม่คุณพ่อจะ
ได้จากไปแล้ว แต่ก็เหมือนยังไม่จากดูกไป เพราะความเมตตาปรานี
และโอวาทที่คุณพ่อได้ให้ไว้แก่ดูกนั้น มิได้เลือนไปจากความทรงจำ
ของดูกแม้แต่น้อย ดูกขออธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งห้ายในสากลโลก
มีพระรัตนตรัยเป็นต้น จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อ จง
สถิตสถาพรเกษมสำราญในสุคติภูมิปรายภพ และหากมีญาณวิเศษใด

นำให้คุณพ่อทราบได้ว่า กุศลบุญราคีที่ถูกได้บำเพ็ญไปแฉะกิด แฉะที่
จะบำเพ็ญในการต่อไป จงดำริเป็นวิบากสมบัติคุณบุญผลแต่คุณพ่อ
ที่เคารพภักย์ของตฤทุกประการ.

ในที่สุดตฤขอจบคำไว้ด้วย ด้วยบทประพันธ์ตามที่นึกได้ตามนัย
แห่งพุทธภาษิตดังต่อไปนี้ :-

พรหมมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพปาจริยาติอฺจฺจเร

อาหุเนยฺยา จ ปุตุตฺตานํ ปชาย อหฺนฺกมฺปกา

มารดาบิดาผู้อนุเคราะห์บุตร ท่านเรียกว่าเป็นพรหม เป็นอาจารย์
ของตน และเป็นผู้ควรแก่การเคารพกราบไหว้ของบรรดาบุตร.

พระคุณพ่อแม่เพียง

ตฤมา

กรณจิตตคฺคิตเมตฺตา

เพียบพร้อม

บรรดุมุทิตาอา -

รักษ ตฤเคย

อิกอุเบกขานอม

แนบแน่นตรงตรา

พระคุณของพ่อแม่

เคอเผอแผ่กรุณา

เป็นนิจจิตตเมตฺตา

อุเบกขามุทิตาธรรม

ทวหาธาตบุตร

ซึ่งคุณผู้ดำริว่า

ใครเล่าเท่าเทียมทัน

เหมือนแม่พ่อหาบมี

ดงหนิงนับได้

ดุจพรหม

เป็นบุพพาจารย์อุดม

เพราะได้

แนะนำพราอบรม

ดูกิจควรกราบไหว้

ดงนเราจึงนับ

พระคุณท่านอนันต์

บอกบุญทั้งคุณโทษ

ดูกิจพึงสังวรณ

ตลุมมา ดนโต สิปปริดา

ภรณติ เนล กิจจานิ

เพราะฉะนั้น บุตรธิดาผู้เป็นดั่งบุรุษดั่งบเรียวบรอย ต้องเป็นคน

กตัญญูกตเวที เมื่อมาระดกถึงอุปการคุณที่มารดาบิดาได้ทำไว้ก่อน

ย่อมเดียงท่านตอบ ช่วยกิจของท่าน อย่างที่ท่านแก้บุพพการี ฉะนั้น ฯ

ธิดาแฉะบุตรผู้

กตัญญูกตเวที

รู้แทนคุณบุพพการี

ท่านแก้ดูแลให้

ธิดาแฉะบุตรซึ่ง

ใครเล่าเฝ้าบริบาล

ดูใช้ท่านไรดูช

โรคคตหายหายเมื่อไร

เหล่าบุตร ธิดาแฉะ

คำเข้าเนาวันคร

ประดุจกับพรหมมหันต์

อนุศาสน์แด่ดั่งด่อน

ทั้งประโยชน์สุขสุนทร

กราบไหว้ท่านม้นบูชา

กตญญู กตเวทีโน

ยดา คัม ปุพพการินิ

ภักดี

ท่านไว้

เราเกิด

ปลดปล่อยเปรมมาน

ภักดีพึงคำนึงนาน

บำรุงเรายามเยาว์วัย

นั่งเจ้าจุกทุกซั่มไป

แห่ละท่านดูซั่มทุกซั่มเหือดหาย

ถ่ายเมื่อได้รับพระราชทานสายสพาย พ. ศ. ๒๔๖๘

อายุ ๕๔ ปี

ถึงคราธารว่าง
กิจการหาภมากหลาย
แทนคุณท่านให้เห็น
เช่นนิจจะด

เพียงท่านบ้างอย่างดุษฎีบาย
เอาธุระไม่ผละหนี
ด้วยท่านเป็นบพพการ
ไม่เดียดชาติทเกิดมา

ภาพย์ห่อโคลงซึ่งข้าฯ
เพราะไศกเศรฐ์ทรวงเจียน
ยามดัดบิศาเหียร
พึงต้นองคุณท่านด้วย

คิดเขียน
จกม้วย

ภาพย์ห่อโคลงซึ่งข้าฯ
ประจักษ์อนุสรณ์
อุทิศด้วยจิตตภัก —
แต่ท่านผู้มลาย

ชนม์นาค์ ดงนอ
ภาพย์เศรฐ์อกษร
รอยกรอกราบิศาภรณ์
ด้านกคุณครุ่นมิวาย
ดัดระหนกณ์มครหมาย

ขอท่านผู้ดรรจงวรวิ
ดกหาดานจิตรกร
คิดปะทท่านด่อน
เพอวงศ์จกจาเนียร

ชีวิตพรากจากตุจจร
ชวักปัดปัพพชัณดร
จะกราบไหว้ไว้เหนือเศียร
จิตรกรจะพากเพียร
เทอดเกียรติท่านนรินทรเทอญ

จากตุกของคุณพ้อ

ศศิน จิตรกร

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๓

คุณพ่อ คือพระองค์หนึ่งที่ลูกเคารพรักและบูชา
จะไม่มีสิ่งใดมาลบล้างให้ลูกลืมพระคุณ ของคุณพ่อ
ที่รักของลูกได้เลย.

เดือน จิตรกร

ถ่ายครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔
อายุ ๗๐ ปี

คำรำลึก

เช้าวันหนึ่งในเดือนมิถุนายน ๒๔๙๒ ข้าพเจ้านั่งแต่เช้ามืดเตรียมตัวจะไปต่างจังหวัด ไปหาคุณแม่แล้วเห็นว่าคุณพ่อยังไม่ตื่น จึงไม่ได้เข้าไปในห้อง คุณแม่เตือนว่าให้ไปกราบคุณพ่อเสียก่อน ข้าพเจ้าจึงไปกราบที่หน้าเตียง และคุกเข่าดูคุณพ่อซึ่งกำลังหลับนอนอยู่พักหนึ่ง.

ข้าพเจ้าจากไปแล้วเดือนเศษ ก็ได้ข่าวทางโทรเลขว่าคุณพ่อเจ็บหนัก ข้าพเจ้าจึงรีบกลับกรุงเทพฯ ในคืนวันนั้น ถึงกรุงเทพฯ เข้า พอถึงบ้านใจแทบขาดด้วยความอาดูร ข้าพเจ้าพบแต่รูปถ่ายของคุณพ่อตั้งอยู่ข้างหีบศพ ข้าพเจ้าไม่ได้นึกฝันว่า ข้าพเจ้าจะได้เห็นหน้าท่านเป็นครั้งสุดท้ายในเช้ามืดเมื่อสัปดาห์ที่แล้วมา.

ต่อหน้าดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อ ดูกขอปฏิญาณว่า ดูกจะดำเนินตามรอยอันเป็นแบบฉบับบทของคุณพ่อ ซึ่งเป็นมรดกที่ไม่มีวันเสื่อมสูญไปจนชั่วกัลปาวสาน.

นิสา จิตรกร

๑ มีนาคม ๒๔๙๓

ไว้อาลัย

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นลูกคนหนึ่ง ซึ่งได้รับความเมตตาปราณจาก
คุณพ่อตลอดมา ข้าพเจ้าก็เว้นเสียมิได้โดยตลอดทั้งมาตลอดด้วยความ
อาลัยอาวรณ์ เมื่อคุณพ่อจากไปอย่างกระทันหันและไม่มีโอกาสกลับ
มาให้ดูๆ ของท่านได้กราบเทอญ. คงแต่ข้าพเจ้าจำความได้ ข้าพเจ้า
ก็ได้พบกับความรักและกรุณาปราณของคุณพ่อตลอดมา คุณพ่อไม่ดื่ม
สุราไม่สูบบุหรี่ ยิ่งอายุท่านมากขึ้นเท่าไรท่านยิ่งมีน้อยลงเท่านั้น
ความดีของคุณพ่ออยู่ทุกการให้ พุถึงความเมตตาปราณที่คุณพ่อมอบ
ดูๆ แล้ว ในฐานะที่คุณพ่อมรดกมาตลอด ๕ รัชกาล อาจมีผล
ว่าท่านเป็นคนโบราณคร่ำครึ แต่ตรงข้ามคุณพ่อเป็นคนทันสมัยเห็น
คุณค่าของการศึกษา แม่ในบั้นปลายชีวิตคุณพ่อก่อนข้างจะยากจนมาก
แต่ก็ไม่ปรากฏว่าลูกคนใดต้องถูกออกจากการศึกษาเลย คุณพ่อมิได้
ปล่อยชีวิตของท่านอยู่เฉยๆ ให้ไร้ประโยชน์ไปวันหนึ่งๆ เช่นคนชราโดย
มาก แม่เมื่ออายุของคุณพ่อ ๗๐ ปีเศษแล้วก็ตาม คุณพ่อยังได้สร้าง
หีบประดับมุกดวดด้ายไทยงามๆ ซึ่งเป็นงานที่ท่านถนัดไว้ให้ตายไป งาน
ชิ้นหนึ่งซึ่งเป็นอมตะ ความก้าวหน้าของโดกทางวิทยาศาสตร์มีจากด้า
กด้ายได้กคช พานแว่นฟ้าประดับมุกดเป็นดวดด้ายไทยแบบแปลกๆ ซึ่ง
คุณพ่อต้องใช้เวลาดำเนิน ๓ ปี จึงทำงานชิ้นนี้สำเร็จ. ข้าพเจ้าภูมิใจ
อย่างที่สุดที่มีพ่ออย่างคุณพ่อ ทุกครั้งที่ทวนคิดว่าคุณพ่อได้จากไปแล้ว
ข้าพเจ้าคงมีพบความเมตตาปราณของคุณพ่ออีก ก็อดใจหายและอาดูร

ใจมิได้เคย. หากจะมีญาณวิถึใด ๆ ดังถึงคุณพ่อได้แล้ว ข้าพเจ้าถูก
 คนหนึ่งของคุณพ่อ ขอดังใจไปกับญาณนั้น ๆ ด้วยว่า ความเมตตา
 ปรานีของคุณพ่อทมิศข้าพเจ้ามาตลอดอายุ ๒๓ ปีนั้น ยังฝังแน่นอยู่ใน
 ดวงใจของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าขอดังใจไปกราบเท้าด้วยความรักและ
 คิดถึงยิ่ง ข้าพเจ้ามั่นใจว่า ความดีงามที่คุณพ่อได้ประกอบมาตลอด
 ชีวิตนั้น จะต้องส่งวิญญาณคุณพ่อขึ้นสู่ดวงสวรรค์แน่นอน.

โสสมพันธ์ จิตรกร

ไว้ดองพี่น้อง พระพุทธบาท สระบุรี

วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๓

ลูกรำลึก

พระคุณของคุณพ่อ
สุดจะคณนา
จะเทียบเปรียบกุณา
ท้องถิ่นใหญ่อนันต์
ยามลูกยังเล็กอยู่
ค้ำน้อมท่านมีเคย
สิ่งใดลูกพลาดพลั้ง
มิยอมให้รำค
ทรัพย์สิ้นท่านหาให้
มิยอมให้ลูกนั้น
ส่งเสริมให้ศึกษา
เป็นสิ่งอันยิ่งใหญ่
ต้องส่งเสริมสร้อย
ด้วยว่าคุณพ่อมา
ขอให้วิญญานท่าน
สบสุขทุกสิ่งไป

ที่มีต่อตัวลูกยา
หาอะไรมาเทียมทัน
หรือก็เบากว่าทั้งนั้น
ยังเปรียบกันไม่ได้เลย
ท่านค้ำชูมิเพิกเฉย
ว่าให้ลูกต้องหมองศรี
ท่านก็สั่งสอนโดยดี
และสิ่งชั่วมาพัวพัน
ลูก ๆ ไช้รู้ได้ทั่วกัน
ต้องต่ำต้อยน้อยหน้าใคร
เมื่อลูกยาเจริญวัย
ที่ลูกได้จากท่านมา
ตัวลูกน้อยเพื่อรำหา
ต้องจำพราดจากลูกไป
สู่สถานสุราลัย
ในแดนสรวงทั้งปวงเทอญ.

ชุมพล จิตรกร

ภาพพระนเรศวร ทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา
เขียนไว้ณวิหารวัดสุวรรณคณการาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พ. ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๔

ไว้อาลัย

แม้คุณพ่อจะจากไปร่วมครึ่งปีแล้ว แต่ความเมตตาปรานีของคุณพ่อยังคงฝังแน่นอยู่ในหัวใจของคุณ เวลารดน้ำรดด้วยไม้ทุกเช้า คุณคิดถึงคุณพ่อมิได้เลย คุณพ่อเคยถือกรรไกรเดินแต่งกิ่งไม้ ยามรดด้วยไม้ดอกดอก คุณพ่อก็จะชมมันพดางพูดว่า โอ้มันสวยดี ช่ออะไรนะ (เพราะคุณพ่ออายุมากแล้วจึงดมช่อดมอ) เช่นนี้เสมอ ๆ คุณก็พลอยมีความสุขไปกับคุณพ่อ เพราะคุณเป็นผู้รดน้ำรดด้วยไม้ให้น้ำรดด้วยมือของคุณเอง บัดนี้คุณพ่อจากไปแล้ว ดอกกวดด้วยไม้ที่เคยมีความดังก็ถูกทอดทิ้ง กวดด้วยไม้ดอกดอกนั้นก็โรยไป โดยไม่มีคุณพ่อชมมันอีก คุณพ่อครับคิดถึงคุณพ่อเหลือเกิน คิดด้ายโอเบอรอนที่ คุณพ่อชอบกำลังจะออกดอก ออกแล้วก็จะโรยไปเช่นดอกอื่น โดยไม่มีคุณพ่อชมมันเลย เมื่อคุณพ่อยังอยู่ ดอกกวดด้วยไม้เคยทำความยินดีและพากันใจให้แก่คุณ บัดนี้ ยามดอกกวดด้วยไม้บาน ดูเหมือนจะทำให้คุณมีแต่ความเศร้าเพราะอดคิดถึงคุณพ่อไม่ได้ คุณชอดังใจมากราบเท่าที่คุณพ่อด้วยความคิดถึง ในโอกาสนี้ด้วย.

จีระ จิตรกร

พานแว่นฟ้าประดับบุคลี มีมือกรรไกรตัดกิ่งไม้

ไว้อาลัย

ดูกยังรักและคิดถึงคุณพ่ออยู่เสมอ ถึงแม้ว่าคุณพ่อจากโลกไป
แล้วก็ตาม พระคุณของคุณพ่อฉันใหญ่หลวงนัก ยากที่จะหาอะไรมา
เปรียบปาน ถ้าวิญญานของคุณพ่อสามารถจะเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ
ได้ ท่านก็คงจะเห็นความกตัญญูกตเวทิตะของลูก ๆ ที่มีต่อคุณพ่อได้
เป็นอย่างดี.

แจไข จิตรกร

พานแว่นฟ้าประดับมุกด์ ฝีมือครั้งสุดท้ายแห่งชีวิต

ไว้อาลัย

คุณพ่อที่เคารพยิ่งของลูก

ลูกเคยยกขึ้นข้าวได้บาตรให้คุณพ่อเวตาเช้าทุกวัน ก่อนไป
โรงเรียน พอดันบุญคุณพ่อแล้ว ลูกต้องได้บาตรแทนทุกเวตาเช้า
แล้วลูกก็ไปกราบรูปคุณพ่อ เมื่อคุณพ่อยังมีชีวิต ลูกเคยกราบก่อน
ไปโรงเรียน คุณพ่อจะต้องจับมือลูกทุกครั้ง.

ศศิธร จิตรกร

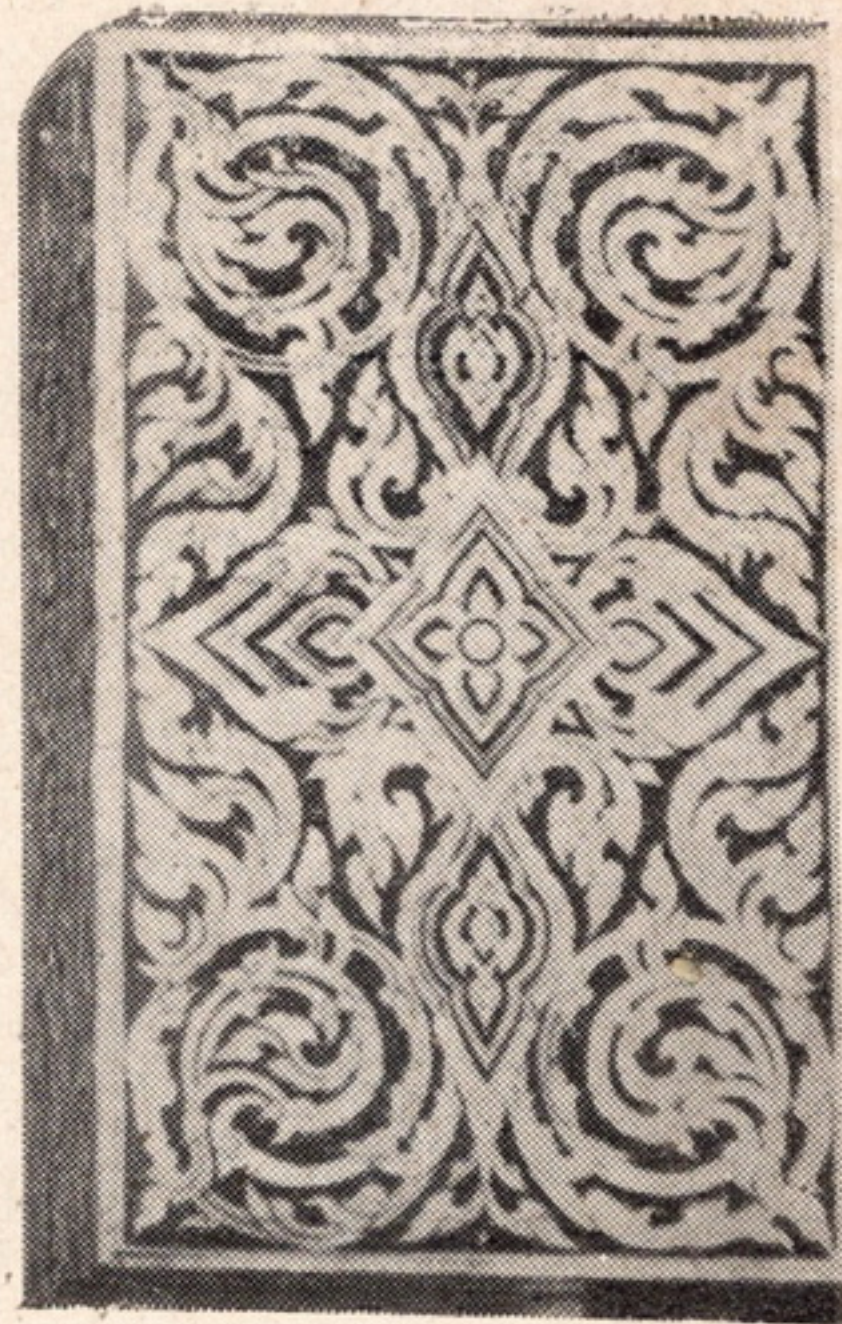
ไว้อาลัย

คุณพ่อที่รักและเคารพของลูก

ก่อนลูกไปโรงเรียนลูกต้องกราบคุณพ่อทุกวัน เวลากลับบ้านก็มา
กราบคุณพ่อ เวลากดางคืนเดือนหงาย ลูกกับพี่และน้องชอบร้องเพลง
และรำละคร คุณพ่อก็นั่งดูลูกเล่น แต่ไปไม่มีคุณพ่อแล้ว ลูกคิดถึง
มาก คุณพ่อเคยบอกว่าลูกฉลาดกว่าพี่ศิธร.

เด็กเล็ก เข้มแข็ง

ดาวเรือง จิตรกร

หีบประดับมุกด์ ๗๗ ผมอกรงสุดท้ายแห่งชีวิต

ไว้อาลัย

คุณพ่อทรงของหนู

เมื่อคุณพ่อยังอยู่ หนุยังอ่านหนังสือไม่ออกดี คุณพ่อชอบเข้า
หนังสือพิมพ์ให้หนูอ่านตัวโต ๆ พอหนูอ่านออก คุณพ่อบอกว่าหนูดี
เก่ง เวลานี้หนุอยู่ประถมหนึ่งแล้ว หนูคิดถึงคุณพ่อ หนุอยากอ่าน
หนังสือให้คุณพ่อฟัง.

จันทิมา จิตรกร

คำนำ

เมื่อ พ. ศ. ๒๔๔๖ ครึ่งหนึ่งข้าพเจ้ามีโอกาสเข้าเฝ้าพระเจ้าบรม-
วงศ์เธอ กรมหมื่นดรุณปราสาทศรีสุทโธปกิจ และได้กราบทูลถึงเรื่องความ
งามปราสาทหินพิมาย ซึ่งข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวมา แต่พระองค์ท่าน
ทรงรับสั่งว่ายังดูนครวัดไม่ได้ ข้าจึงประพาสมณฑลภาพนครวัดให้แก่
ข้าพเจ้าเดิมหนึ่ง และรับสั่งเสริมท้ายอีกว่า ทางราชการฝรั่งเคียดจัดใหม่
ที่พิกัดสำหรับนักท่องเที่ยวไปชมนครวัดด้วย ทำให้ข้าพเจ้ากระตือรือร้น
อยากไปเที่ยวชมเสียจริง ๆ ซึ่งเป็นความต้องการที่ฝังในใจมาแรมปี.

ต่อมาได้ทราบว่า วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๔๖๗ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินประพาสตั้งคโปร์และบีนัง ข้าพเจ้า
ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะติดตามเสด็จด้วย ความคิดเที่ยวนครวัดพด
อุบตชนอกครึ่งหนึ่ง จึงตกตงใจคิดจะไปให้ได้ นึกได้ว่าการจะไป
คนเดียวนั้นไม่สู้หนักแน่นอน ต้องชวนขุนเทพดักษณเดชาไปด้วยอีกนาย
หนึ่ง และขอรองพระยาเมธาธิบดีมณายวุฒ ดุทธิเดชัยร บุตรชาย
ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นสูงอยู่ ณ โรงเรียนอัสสัมชัญ เพื่อความสะดวกในการ
ใช้ภาษาได้ตอบเมื่อถึงเดือนโน้น พอดตกตงกันแล้วเห็ดอเวดา ๘-๘ วัน
ที่พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จ จึงกราบทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต
ซึ่งก็ได้รับพระบรมราชานุญาตทันทีพร้อมด้วยเงินค่าเดินทาง ทุกอย่างก็
แล้วเสร็จด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันเกิด ๆ

ครั้นมาทวนหนักถึงการแต่งกาย ไม่ทราบว่าทางโน้นมีชนบ-

ประเพณีการแต่งกายกันอย่างไร เกรงจะเป็นเบ้าสายตาต่อผู้อื่น ต้อง
 รีบไปเฝ้าพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่ง
 พระองค์ทรงรับสั่งว่าพวกนั้นแต่งตัวรุงๆ ใจกระเบนคด้ายเรา เป็นอันดี
 วิถีในการแต่งกาย.

ยังนึกขึ้นอยู่ไม่หาย ได้ปรารภถึงการไปเที่ยวนครวัดมาตั้ง ๒๐ ปี
 พอถึงไปจริง ๆ หวัดหวิดเตรียมตัวแทบไม่ทัน ทั้งนี้เป็นด้วยโชคโดยแท้
 การไปก็ไปอย่างเตาต้ม เพราะไม่กว้างขวางใหญ่โตเช่นผู้อื่น ด้วยเดช
 พระบารมีปกเกล้า ฯ เมื่อถึงเมืองพนมเปญ ท่านผู้สำเร็จราชการ
 พนมเปญ (นายโบคอง เวลัดัง-ซูเปรีเออร์) รับรองให้ได้รับความ
 ความสะดวกทุกอย่าง.

ในระหว่างเดินทาง ได้พบเห็นสิ่งใดที่จดจำเรียบเรียงพิมพ์ชน
 ชาติเกล้า ฯ ถวาย และแจกบรรดาญาติมิตร ซึ่งทั้งนี้ได้เรียบเรียงเป็น
 นวนิยายเพื่อขยายภาษากว้างบรรยายชั่วคราว ให้ผู้อ่านได้เห็นภาพใกล้เคียง
 ได้บ้าง ตามความสามารถของช่างที่มาดำรงตนเป็นนักเขียนสมัครเล่น
 ฉะนั้น ข้อความตอนใดหรือคำใดที่ผิดพลาด ก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง
 ได้รับอภัยจากผู้อ่านทุกท่าน เทอญ.

พระยาอนุศาสน์จิตรกร

บางขุนพรหม

วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๖๗

เที่ยวนครวัดนครธม พุทธศักราช ๒๔๖๗

อยากจะใคร่ไปเที่ยวนครวัด
ประมาณหมายหทัยที่แต่มา
เห็นมีช่องไม่ต้องตามเด็ดจ
ยังเกาะหมากถึงคโปร์เวดานาน
ตกตงใจว่าจะไปคราวนี้แน่
จึงชวนเพื่อนล่องนายหมายจำนง
ขอหนังสือเดินทางต่างประเทศ
ทางกระทรวงจัดกันให้ทันที
รู้เวลาดำหนด เรือจะออก
เตรียมกระเป๋าของใช้ไปในเรือ
เตรียมของพร้อมพด้นไม้ทันท้า
เข้าเฝ้าองค์สมเด็จพระจักร
ขอบาร์มพระองค์ทรงปกเกล้า
จงคุ้มครองป้องกันสรรพพาธา
พระทรงยศสูงสุดมงกุฎเจ้า
พระราชทานเงินตราแก่ชาน
เป็นเงินด้ามพันทหารอยบาท

แต่คิดขัดข้องกาดนานหนักหนา
ไม่ว่างเว้นเวดาราชาการ
พระดรรเพชญ์ราชามหาศาล
ราชการต่าง ๆ พอว่างตง
ไม่ฉันทแปรเห็นงามตามประสงค์
เป็นตกตงจะพากันคดาไคด
ไปเข้าเขตศัญจนเขมรตามวิสัย
แต่รีบไปดืบเวดาอย่าช้าเรอ
ฝรั่งบอกจดไว้มิให้เผลอ
มีผ้าเสื้อเดินทางบ้างพอด
ไต่เวดาลู่วังพด้นขม้นขม้น
หอมเกศกราบกม้นบงคมดา
ขอพระเดชติดกปกเกษา
และโรคยาเภทภยอย่าได้มี
ทรงโปรดเกล้าดำเหตอเห็นอเกศ
เพื่อใช้ที่เมืองไคดทั้งไปมา
จะใช้ขาดเกินไปตามใจข้า

มีพระคุณเหนือคนคณา

แก้ตัวชาอย่างยงทุกสิ่งอัน.

วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๗

ตัวข้าขุนเทพ ฯ และนายคุณ (สุทธเสถียร) ดำนายรุดตงประจำด้ากำนัน

มีเพื่อนฝูงไปส่งมากมายครั้น

พูดจากันให้หัดถ่มผัดกร

แต่รำดาบรรดาผู้มาส่ง

จิตจางไม่ตรีไม่มีหย่อน

นั้นชอบใจทวหน้าทอาทร

ขอตาก่อนเดือนหน้าจะมาพด้น

ได้ยงระฆังคงด้นนหน้า

ให้สัญญาจวนเรือจะผายผัน

ต่างคนต่างตากดบกันด้นพด้น

ข้าเจ้านนโบกหน้าตาคลอ

เที่ยวเดินชมทวไปนีกำนัน

ดูทุกชนคนเบียดเคียดกันด้อ

มีญวนเจกแซกฝรั่งนงกนออก

เขมรต่อไทยบ้างทางเคียงพอน

ชนทหนึ่งไม่น้อยถึงรอยบาท

จัดด้อาดฟูกเบาะและเมาะหมอน

ชนทด้องรองไปถ้าใครจร

เจ็ดสิบด้ามบาทหึ่งนอนอยู่ดบาย

ชนทด้ามนอนตากอยู่ปากเรือ

แน่นกนเหนือเผดอต้องดั่งของหาย

ราคายี่สิบบาทไม่คดาคคดา

คนมากมายดงประจำนด้าเรือ

ข้าเข้าห้องกำนันชนทหนึ่ง

ไม่เค็ดอคงทอนท้ายดบายเหนือ

พอได้พักฝนบ้างนทางเรือ

หีบผ้าเค็ดอใช้ด้อยมอบบ้อยญวน

เรือดำนมชอมอริดดองค

บรรทุกของดั่งดรรพนั้ไม่ถวน

ด้นด้นค้าหาดายหาดากมากจำนวน

ดั่งทควรมีราคาเขาพาไป

เวดาจวนพวกญวนถอนด้อม

ไม่รงรอเค็ดยงด้นด้นนไหว

๑. คำเรือจากกรุงเทพฯ ฯ ถึงไซ่ง่อนราคา ๗๕ บ่อาสตร ทำกับร้อยบาท.

เรือลอยด้างทางท่าชดาตย
 เรือระดิวเด่นไปมิได้หยุด
 ไม่เคยไถดเบื่องบาทพระภูธร
 มาคราวนี้ต้องไปไถดพระบาท
 ถึงพระองค์ทรงศักดิ์ศักดิ์สูง
 ไม่ชานานเรือผ่านเมืองสมุทร
 ศักดการอ่านทราบลารนาย
 วันทาธาตุเจดีย์ศรีสมุทร
 อธิษฐานตามจิตตทศปอง
 ไม่ชานานเด่นผ่านเรือทันทอด
 ไม่ผิดร่องไปตามความลบาย

เห็นเรือใหญ่เขาจอดทอดลมอ

ว่ามาจอดห่างท่าชดาตย
 ญวนบอกวานายเรือเป็นองกฤษ
 เขารับจ้างนำร่องใดคดองเจียว
 ใครไปหาว่าราคาตามน้ำหนัก
 เขาจึงนำขามจนพันต้นคอง
 ถึงดืบเเค่นาฬิกาพด้นนระฆัง
 ครองทหนงเตรียมมศวทกนด
 หักในใจศิวิตยต่างประเทศ

กัปตันไซจักรคว่างกดางดำคร
 ขาแน่นดุดเดี่ยวใจฤทัยกอน
 เล็ดจจรทิศไหนไปทุกครา
 มิได้ขาดว้ายต้นถวิดหา
 ทุกเวลาเข้าเย็นไม่เว้นว้าย
 เรือกหยุดด้างตรงดั่งจดหมาย
 อนุญาตเรือผายตามท่านอง
 บริดุทธผ่องศรีไม่มีดอง
 จงคุมครองน้องกันอันตราย
 เรียงรายจอดมากมเป็นทหมาย
 เรือผินผายเคยชอกนอกท่นไป
 ขาถามต่อด้วยจิตตคิตดั่งดัย
 อยู่ท่าไมกดางนาแต่ด้าเดียว
 กระทำกิจเกือหนุ่นไม่ฉุนเฉียว
 จึงเคคเดียวจอดค่างกดางดำคร
 ไม่ชดุกชดกตกตงกันเดี่ยวกอน
 เป็นแน่นอนไม่ชาเวดาด
 ดัญญาดงเดี่ยวด้นด้นนม
 ครองทล่องเขาททานอาหารพด้น
 นำตั้งเกศหน้าชมดคมด้น

ขนบต่างทำไม่ซ้ำกัน
 ทำรูปรีตะม้ายคล้ายรูปเรือ
 บ้างยาวสั้นหลายอย่างต่าง ๆ มี
 บ้างประดิษฐ์เป็นปอนด์ก้อนดีเห็ดยม
 ตัวหน้ากินได้จวนตระการตา
 แด่พระพรหมไท้เต้เสวยอาหาร
 ตัวหน้าเรงทวนหน้าพูดจากัน
 เขาปราศรัยไต่ถามตามพอใจ
 เขาซักไซ้ถามมาซักคความ
 เขาบอกว่าถ้าไปเมืองไซ่ง่อน
 พบหญิงงามดั่งงามเมื่อยามเย็น
 อย่าพาไปเมืองไทยเสียให้หมด
 ซักตอบเขาไปบ้างตามทางมา
 ญวนจะส่งรูปร่างอย่างนางฟ้า
 พูดกับหมอบทุกสิ่งล้วนจริงใจ
 เขาคุยมาทำทางอย่างสนุก
 ญวนคิดใหญ่หาหนทางพิถีพิถัน
 เรือเดินห่างออกกลางทะเลลึก
 ช่างว้าเหวเอยากดางดำคร

ดึงขึ้นไม่เบาแต่เข้ท
 หน้ากินเห็ดอเห็ดองงามอร่ามดี
 กัดหอมดีปรากฏรสโอชา
 แด่พระพรหมอย่างคิมหนักหนา
 ท้อย่างดีเฝ้าเคียดบเกอบเป็นมัน
 แด่ดำราญต่างชวนกันสัตว์สัตว์
 ชวนคนเคียงหมอบ แด่ตาม
 ซักบอกให้ตามตอบในคำถาม
 ต้องใช้ตามพูดไทยไม่ใคร่เป็น
 เพื่อผืนผืนกายเกี่ยวข้องกับเที่ยวเดิน
 เดินเที่ยวเดินดูเพ็ดดินเจริญตา
 จงกำหนดขยับยังไว้บางหนา
 ทบออกชานชอบชอบใจ
 ซักหาต้องการหญิงญวนไม่
 รักหญิงไทยมากกว่าดีจจาจริง
 ใจซักทุกขเพราะเรือไม่แน่น
 จะต้องวิ่งหนีตรงดงไปนอน
 พดางนก ๆ แด่วทอดฤทัยนอน
 ถึงกินนอนเป็นสุขทุกเวลา

๑. หมออุโงผู้นี้ พักอยู่บ้านหมอบัวในกรุงเทพฯ ได้โดยสารไปไซ่ง่อนพร้อมกัน.

แต่ไม่เหมือนตามไท่ได้ดัจยาตร์
 ยิ่งดำบากยิ่งด้นทุกคราวมา
 ผ่านเกาะจวงเรือห่างไกลด้นมุทร
 ไม่มคตเหมือนหมายวายุประวิง
 เห็นแต่หน้ากับฟ้าเวดาเย็น
 ด้นดวงแดงเรืองรองจับทองฟ้า
 แดงจับนาแพรวพราวประกายมาศ
 บดเคียวมคมวัดบดบดบเดอนดง

แม่แค้นขาดเท่าใดมิได้ว่า
 เป็นดัจจากดาวความไปตามจริง
 มิได้หยุดประมาณผ่านแหลมดิ่ง
 เรือยังวงไกลด้นมุทรสุดด้ายตา
 ก้อนเมฆเด่นดอยกว้างไกลเวหา
 จวนเวดาอาทิตย์อสดง
 เหมือนช่างอาจเขียนงามตามประสงค์
 เรือยังคงเด่นอึงตะบึงไป

วันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๗

คตหยงชดเรอยงเซहनเหซาย
 เรือมาหยุดทอดด้นมอรรอแต่ไกล
 เราเคยตามได้ดัจชนเกาะน
 ทรงดำราญหฤทัยในพระองค์
 ทรงให้ด้นกองไฟใหญ่โอโ
 แดะชนบานถวนทวทุกควนาย
 เรือรบคนโดยดาร์ไม่นานนัก
 ผ่านตะเมาะเกาะเกียนดูเวียนวง
 เห็นปลาใหญ่เดียวได้กินปลาเล็ก

กปิตนหมายเข้มตรงไม่หดใจ
 เดิมของไทยจำเหมาะะชอเกาะกง
 ประพาศที่หาดทรายหมายประสงค์
 อักทงทรงเล่ด้วยว้างอย่างดบาย
 ฟันโต ๆ เราแบกมาถวาย
 ยำคำหมายกตบยังทงทรง
 ก็ใช้จกัรไปตามความประสงค์
 เรือคดตรงไม่หยุดสุดด้ายตา
 ปลาเล็ก ๆ หดบดหดกหนหน้า

๑. เมืองบ้านจันตลีร์ ตามเสด็จรัชกาลที่ ๕ ไปสิงคโปร์ เวลากลับแวะประพาศเกาะน และเกาะช้าง.

พอปลาใหญ่เข้าปากมากเข้ามา
ปลาตามกะให้มันโตเห็ด
ชมมัจฉาต่าง ๆ ตามทางไป
เมื่อคาคณคณเงยบทมนมด
ตะลอกชดหน้าแหวกแตกกระจาย
ไต่เวลาทุ่มพดณันระฆัง
เพียงอาหารอย่างฝรั่งตะบอย
อาหารมาตุทำก็ดีอาด
ขนมปังเคียวเท่นข้างแด่นเบา
เวดานอนค่อนข้างรอนจิต
เรยกบอยช่วยแบกเตียงขนาคาพา
ไต่ดมเย็นนอนกดับหลับสนิท
รู้ดีกว่าการนอนพักผ่อนกาย
ไต่เวดานาฬิกาเจ็ดทุ่มเศษ
เรือกจอดทอดดมอดงพอด
ต่างพูดกันแจจอรอโดยดาร์
มะพร้าวห้าวปลาแห้งขนขนมา
ข้าถามญวนตามฉงนคำบด
ว่าคำบดนี้ไซ้ขอ "โกเยอ"
ดังเกิดคานาฬิกาเจ็ดทุ่มเศษ

คัวไหนดำหัดกไม่ทันกับรรดัย
ข้าง ๆ เรือหลายคัวหากคัวไม่
ก็พาให้ใจคอพอดบาย
ดมเย็นชดดูไปยังใจหาย
เป็นประกายดำดกเกิดเหมือนเพ็ชรพดอย
พร้อมกันหนึ่งโตะพดไม่ทชถอย
บอยญวนคอยปฏิบัติไม่ชดเรา
เดี่ยแต่ชาดของดีไม่มีขาว
เคยกินข้าวแบบไทยแต่ไรมา
ถึงมพิศกไม่ดมอารมณ์ชา
แถวปลาขนนอนผ่อนบาย
ดบายจกตเมอยดากชาหาย
ดังเกิดหายเมอยแข่งมีแรงดี
ข้าดังเกิดใจคิดไม่ผิดที่
ข้าเห็นมีญวนทั้งฝรั่งมา
ไม่ช้านานขนของดงดงภาษา
ปลาชาดาตัวใหญ่เขาได้เกิด
เขายินดีบอกให้ไม่พินเพื่อ
เป็นทเรือมาทอดจอดรับคน
ออกจากเขตต์ โกเยอ เห็ดฉงน

ช่างมัดแค้นเรือแค้นมากทางชล
 จะมัดมัวเท่าใดมิได้หัด
 ถึงแค้นเฉียดเกาะใหญ่ใกล้ ๆ เรือ
 เห็นประกายไฟโถงไฟแวบวาบ
 เรือแค้นดว ๆ ห่างตามทางไกล
 ถึงเวตัจจนดุดันจตุรมัย
 นึกว่าอยู่บ้านเก่าเราเคยนอน

กัปคณยดชำนาญในการเรือ
 เชื้อเข้มตรงบอกที่ข้างคเหตอ
 ถอยห่างเล็ดตามร่องเป็นช่องไป
 หนาวเย็นราบเงอมเงาภูเขาใหญ่
 คนที่ไปวังหงษ์เขาหัดนอน
 หนาวกระไรมอดอดไปกอดหมอน
 ค่อยอุ่นอุ่นกายที่บดเคี้ยวหัดไป

วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๗

พอตื่นจากนิทราเวตาเช้า
 ภูเขาอ้อมด้อมรอบเป็นขอบไกล
 ตำบลนเรยก “แคบ” เป็นหัวแหลม
 คนโดยดาร์ชนไปเดี่ยวหลายคน
 ตำบลเขาว่าเป็นท่าเรือ
 มีรถยนต์ชนดิ่งให้ตรงไป
 ถ้าแม้งเรือไปถึงไซ่ง่อน
 ถึงแม่ถูกคลื่นใหญ่ไม่สำคัญ
 เขาตั้งคนเร็วไวไม่สู้ช้า
 อากาศมัวมืดพยพอบอมพร

ถึงตำบลอ่าวท่าเรยก “อ่าวเตียน”
 เรือหยุดเครื่องดอดอวดำด้วยจำเป็น

เรือก็เข้าจอดท่าหน้าอ่าวใหญ่
 ต้องกุดองไปเห็นเกดอนบ้านเรือนคน
 เห็นฟ้าแจ่มแจ้งดีไม่มีฝน
 ดงเรยนครเต็มเหตอดงเรือใบ
 คนชนเพื่อหนาคณทะเลใหญ่
 หนทางไกลถึงเมืองพนมเปญ
 ทางยอกย่อนมากมายมิใช่เดิ่น
 ช้าอยากเห็นอ่าวท่าจังกดาจร
 ออกนาวาทันทีมพักผ่อน
 หนาวระร่อนฝนตกชุกกระเซ็น
 มีเกาะเกียนไกลฝั่งเหมือนตงเต็น
 ดั่งของเห็นฝนเปรอะออกเดอะไป

แฉ่วออกจากทนนไม้ทันทา
ถึง “ ยอนจง ” อ้าวท่าชดาตย
เรือเข้าจอดทอดลัมบริของ

เขาบอกวาป็นล่อก่อคักกราม
ทนนบกนถงพนแปดร้อยถุง
มิให้ขาดเกินหน้อยคอยระวัง
ว่าชาวญวนทุกคนคำบดิน
ปลูกพริกไทยขายง่ายง่ายขายเกดอ
มีบางคนถนดคตพนขาย
บ้างหาห้อยหาปลาบรรดาม

เวดabayโมงกว่านาออก
มดพยพอบมวทวดถด
บายลัโมงน้ำชาเขาหาพยอม
รับประทานได้ตามความดบาย
พวถฝรั่งเด่นบริดจกนวิดถ
เขาชวนดื่มไม้กถากถวหน้าแดง
ทงเมาเหลดาเมาเรือเหลดอขนาด
เขาเรียกหน้าลัมชามาให้เรา
เขาพูดเด่นเจรจาหน้าลุม
เขาคบบ่าควชัคบเขาไป

คัตทางมาเร็วตรงไม้หงโหด
ดูโกด ๆ เขาซ้อหงอหงาม
เป็นก่ายกองได้กระดอบช้ชอบถาม
พยายามชนด่งดงโกดถ
ไม่มยุงตรวจรับก่ากบถ
แบกเกกถดถดถดถดถดถ
มถมททำไรด์บายเหลด
คนมากเหลดชามะพราวหัวกม
เผอปนจ่ายค่านถนไมถวนถ
ชยนคพยอมทวถวถถถถ
คถนกระถถถถถถถถถถถ
เม็ดฝนพราวพยอมถปรอยปราย
บ้อยญวนน้อมเชญไปคใจหาย
มของชามอย่างคเขาชเจ
โซดาค่นาแรเช่นาเช่ง
ถาชนเช่งกถถถถถถถถ
ช้ไม้อาจว่นวถถถถถถ
ช้รับเขาพดางคถบว่าชอบใจ
พอแก่ทฤชไปกถางทะเลใหญ่
ภาษาไทยรู้บ้างอย่างกระถน

เมื่อแรกไปตัวใครต่างรักษา
ครั้นว่าไปรวมหมู่อยู่นานวัน
วันหนึ่งเรอเดินไถ่ได้หยุด
คิดนแรงจัดไปนอนพักผ่อนกาย

กิริยาเข้มงวดอย่างกวดขัน
เป็นเหตุอกันเรียบร้อยค่อยดีบาย
กลางสมุทรเป็นดะดอกระดอกล้าย
ไม่ดบายคดอคราครีกาด

วันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓

บายวันหนึ่งเวดากว่าโม่งเศษ
ข้าเมาเหตอเบอทนจนรำคาญ
จนเรอใหญ่เข้าจอดทอดในอ่าว
บายโม่งเศษเห็นเนินเกินเวด้า
ญวนบอกกว่าพวกฝรั่งพร้อมทั้งหมด
ยังมีได้รับประทานทุกท่านไป
ต่างนั่งพร้อมด้อมโต๊ะกินอาหาร
ต่างเฮฮาคารมเป็นกตมเกดยว
คำบด้นชอ “กูโรกงค้อ”
สำหรับซังนักโทษเหมือนเมืองเรา
ยังมีโบสถ์คริสต์ตังฟังกังใหม่
มีที่พักนักโทษหรือเรือนจำ
มีเรือนเด็กเรียงรายตามชายฟาก
เห็นปลูกกถ้วยปลูกยาสูบทำดี

คิดนทำเหตุตูกใหญ่กว่าเรือนบ้าน
ไม่อาจหาญตูกชนกันข้าวปลา
ให้หิวข้าวในจิตคักคิดกังขา
คนท่ม่วงคงกินจนด้นไป
เขานอนชดเมาคิดนฝันไม่ไหว
ข้าดีใจไม่เมาเราคนเดียว
ค่อยเบิกบานในใจไม่ฉุนเฉียว
ข้าคนเดียวนั่งมัวกถัวแต่เมา
ยาวใหญ่พอเป็นเกาะดะเมาระเขา
งานไม่เบาใช้มากต้องตราครุฑ
ดูแต่ไถดเหมือนคำดาข้าเห็นข้า
เขาจัดทำเป็นตกรูตักดี
ถ้วนมุงจากมุงคาไม้ทาด
เป็นหย่อม ๆ ไม่มีทัวตำบล

๑. ฝรั่งเสสกินข้าวกลางวัน เวลา ๑๑ นาฬิกา. ๒. ตามแผนที่เรียกว่าเกาะ คองคอน.

เวดานาพิภาสองโมงเศษ
 เรือจึงออกจากท่ามากดางชด
 ไม่มีคลื่นเรือแฉ่นมิได้หยุด
 ถึงแปดทุ่มเศษบาทไม่คาดศดา
 เห็นเขาใหญ่เทียมเมฆทมนมิด
 ประภาคารฉายไฟเข้าได้ยด
 มีโคมเคียงเรียงรวเป็นทิวแถว
 ชำถามญวนตามที่ใดเห็นมา
 คำบดหน้าปากน้ำเมืองไซ่ง่อน
 ไม่บอกไว้อาจะไปไม่ตรงทาง
 ยินดียังบันด์ญญาเมือเรือเข้า
 ชำตกใจเบ็ดช่องออกมองดู
 เรือค่อยแฉ่นเบาไปมิได้หยุด
 มีบ้านช่องเรียงรายมากมายจริง
 ปากน้ำไม่มีต้นคองกัน
 ฟ้าทะเลเข้ามาถึงธานีทร
 เรือเมดใหญ่ไซจักรมาถึง
 พดกรรเซียงเรือรบจับเชือกโยน
 หนึ่งล่อนนคอใบอนุญาต

ตามดังเกตุจำได้ไม่ฉงน
 ไม่มีฝนลมพัดเย็นสบาย
 ด้วยรีบรุดเร็วไปเหมือนใจหมาย
 เรือไม่วายแฉ่นกว้างมากดางชด
 ดุยาวยดนักไปให้ฉงน
 จับเวหนดองดว้างเป็นทางมา
 ยาวเป็นแนวกันทางอยู่ข้างขวา
 เขาบอกว่าเขว่นไฟให้รู้ทาง
 แม่เรือจรมัดจจะชดขวาง
 จึงกันขวางบอกไว้พอให้รู้
 คงไม่เบาได้ยงด้นด้นหู
 นึกว่าคู่ปรับภัยมาดกยง
 ชำมุดุดเห็นไฟไทดตดัง
 มทงคิงนาดกไม่ถึงดิน
 จึงผายฉน่งายตามความถืด
 กระแฉ่นฉนู้ได้ดีไม่มีโคดน
 ต้องรอรโยนเชือกให้เรือโหน
 ร้องตะโกนรบถอหนึ่งล่อไป
 มิให้ชำดเข้าออกต้องสั่งให้

กับคนเรือไซจักรเดินต่อไป

วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๗

ย่ำรุ่งนาฬิกาเวด้าเข้า

เรือไซจักรเข้าดำแม่น้ำพดด้

เห็นทุ่งนาท่าทางเหมือนบางกอก

ดำแม่น้ำคดโค้งเป็นวงไป

ผ่านวัดใหญ่เขารัตนครีตัง

เห็นโรงงานใหญ่ ๆ คูโกดตา

วิทยุตั้งเยยมเทียมยอดเขา

มตกรรมตงเคยงกันเรียงราย

ดำแม่น้ำไซง่อนชื่อ "โตโน"

มีท่าเรือทอดคดคองกรัตตริง

เรือต้นค้าเทียบจอดทอดล่ยมอ

บ้างแด้นมาแด้นไปไม่ประจำ

พอเรือจอดแอบเรียบเข้าเทียบท่า

ไปเดินทางพดางตั้งให้ค่อมือ

ชนรณม้าพาไปโรงภาษี

แม่ของไซที่เราเอาไปนั้น

คองเตยคาภาษมกาหนด

กตองถายรูปแม่เด็กดักเพียงไร

จนอุทัยต้องศรีระวีวรรณ

ยี่สิบเก้ากนยาหน้าวสันต์

ต้องฟากนั้นทำนาถนดาไป

รวงข้าวออกช่อช่ออยู่ไต่

เห็นตึกใหญ่อยู่ห่างกระจ่างตา

หอระฆังตั้งเยยมเทียมเวหา

คนไปมามากจริงทั้งหญิงชาย

สิบต้องเล่าด้วยโยงกันมากหลาย

ช่างมาตม่ายเขื่อนคุดตะดิง

เรือเนตใหญ่ดำมด่าก็เข้าถึง

ในคราวหนึ่งจอดได้หลาย ๆ ลำ

เรียงค่อ ๆ เด็กใหญ่ไม่เป็นด่า

ที่บางด่าหาดกกันเบ็ดควนฮือ

ฝรั่งมาขอตรวจดูหนึ่งดอ

เขาตรวจช่อถูกต้องทำนองกัน

มันเห็ดอดคณตรวจอย่างกวดชน

เครื่องนุ่งห่มแพรพรรณทุกดั่งไป

กันจนหมดไม่มีทดงดัย

หากนำไปคองเตยภาษบาน

เป็นเงินไทยคิดโดยดัดบาท

ชาวบริษัต์ให้มิได้นาน

กงสุตคนนั้นเกิดเหตุ

จัดหาที่พักให้ใจการุญ

ถามถึงเจ้านายดบายหรือ

ว่าดบายทวองค์พระวงศ์วาร

แล้วตากกงสุตไทยไปที่พัก

อยู่ใกล้ท่าเรือตรงดงพอด

มีรายกาจยังเหตอกว่าเดื่อสาร

ขจรถผ่านรับมาหากงสุต

ช่างเอื้อเฟื้อที่สุตได้อุดหนุน

ข้าขอบคุณแก่เหตอช่วยเจ้อจาน

ชาวบริษัต์นทรด้วยอ่อนหวาน

ไม่มีการโรคามายาย

ยังดำนกโฮเค็ดเป็นดู่

ค้างอยู่ดองราตรีจะต่อไป

วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๗

เวดว่างพดางเดินไปเที่ยวเดิน ตามที่เห็นรถมากหัดกกันไขว่

ทั้งรถม้ารถยนตรปกันไป

เที่ยวดูของต่าง ๆ ที่วางขาย

ห้างฝรั่งห้างแขกแปดก ๆ คา

เป็นสินค้าเมืองอื่นส่งไปขาย

รอยดะดัดบบ้างเป็นอย่างดี

จึงมีแต่สินค้าในประเทศ

ทั้งของเดวของตมราคา

ดูถนนหนทางอย่างด้อด

มีอยู่ดองตามด้ายในเมืองนี้

เราเป็นไทยเหมือนแขกคนแปดกคา

ในร้านรายหาดก ๆ มากนักหนา

มีดั่งของนานาถวันดี ๆ

มีแรงรายแต่ค้าเดี่ยภาษ

ว่าบางทเกือบถึงครึ่งราคา

ฝรั่งเค็ดด้นเหตอทงเดื่อผา

จัดตั้งมาหาดายหาดกเห็นมากมี

เขาใช้ดาตด้วยยางกตางวิก

โดยมากมีบุโรยไปรษยศิดา

บรรดารถเด่นไปในถนน
 พอรถหักใจหายหมายนัยตา
 ข้าไปเที่ยวดูถั่วในสวนสัตว์
 มีเสื้อขาวกางเกงถึงอนันต์
 ในรางคูพิศดูจรเข้
 นกกระดานนกกระทามันดอยแพ
 มีไม้ดอกนาฬารพัน
 แดะปลูกเฟิร์นรอบ ๆ ตามขอบรว
 กด้วยไม้แขวนเก็ดอนในเรือนกระจก
 แต่ไม่แปลกกว่าไทยพอใกล้เคียง
 ดูไม่ทั่วต้องเว้นเพราะเย็นมาก
 ตามถนนคกคกสวนศิริกราม
 ไปดูสถานที่รถไฟ
 ข้าให้ตามตามไปเพื่อไคดคดา
 ญวนไม่รู้พูดจาภาษาฝรั่ง
 ข้าชกค้อยเค็ดคเกอบเกิดคความ
 ฝ่ายพวกเรามันน้อยปด้อยหมัดเค็ด
 พอญวนเซข้าชคด้วยหมัดคร
 มีผู้ห้ามถามว่ามาแต่ไหน

จรดตหักทางกันข้างขวา
 พรันกายาแทบโจนว่าโดนกัน
 เขาช่างจัดมากมวดในสวนขวัญ
 งูเห็ดอมพนักงไม้ค้วใหญ่แท
 ชูหัวเหโบกหางกตางกระแด
 เดี๋ยงจอแจดูระกะในสระบัว
 เขาจัดสัตว์ดัดดีคุดทอ
 คาคตะกัวได้กระถางวางเรียบเรียง
 เป็นกก ๆ เรียงแถวแนวเค็ดยง
 จัดผูกเรียงเป็นจ้งหวะระกะงาม
 ออกไปจากสวนสัตว์เค็ดยงคุดขาม
 คุมาม ๆ เห็นแรกแปดกนัยตา
 ทางจะไปมิไคคุดโอ้อ่า
 พวกญวนมาพร้งพรไม่รุคความ
 ทำเค็ดยงค้งคดกได้คได้หวงห้าม
 พยายามพูดไปก็ไมรุ
 เพื่อกแกเค็ดชกปากถากใบห
 พวกญวนคุดมากคัวไมกคัวมัน
 มาทำไมโทษกรค้อยค่อนมัน

เพราะต่างพูดไม่รู้ภาษากัน
 ข้าตอบว่าข้ามาจากบางกอก
 จะมาคุยในสถานการณ์รถไฟ
 เขาบอกว่าญวนเห็นเป็นเขมร
 พวกเราเก่งกันไวเพราะไม่กลัว
 แล้วไปหากงสดแฉ่งดงเหตุน
 จึงพ้องนายรถไฟตั้งใจปอง

ไปดูโรงรถในเมืองนี้
 เป็นคอกดั่งเล่าคุณวิชัย
 มีดวงฉายพิมพ์เด่นเห็นประจักษ์
 บันไดขึ้นแดดแดดดัดอาดตา
 ว่ารถครนมาแต่ประเทศ
 คอปลายเคอนพฤษ์จิกจะมากัน
 รัฐบาลอุดหนุนนครน
 การบำรุงความสุขเจริญตา
 ขอตัวเรอจะไปนครวัด
 ทงกินอยู่เป็นระยะเขากะไว
 คนหนึ่งต้องรอยหาดับบาท
 มีรถยนต์รชนของทงไปมา

แล้วขุนทรย่นตรออกปนอกเขตต์ ตามดังเกศทางไปไทดมหนัก

ญวนคุณนี้ฟังท่านไม่เข้าใจ
 ไม่หอดอนหอดอกโดยตรงอย่าดังดัย
 ข้าตั้งใจค่อยมันบ้องกันตัว
 ถูกเดินพวกญวนมักชวนหัว
 มีโซ่จ้องไวในทำนอง
 ตามดังเกศกงสดแฉ่งดงเหตุน
 ให้คนของเขาถือหนังสือไป
 สถานที่ทำทางเห็นกว้างใหญ่
 หังนอกในขุมบานตระการตา
 ขอบพนกทวงทตหนักหนา
 ปศุศาตุดาดดอาดครน
 ฝรั่งเคัดเขาแฉ่งดงดวนแข็งขัน
 แฉ่งดงทหนักหน้าหนาวทุกคราวมา
 ให้เงินบิหายหาดากมากหนักหนา
 ทุกปีมาดามเคื่อนเคื่อนกดับไป
 บริษัทบอกแจ้งแฉ่งดงไข
 ให้เข้าใจทราบชัดในอัตรา
 ไม่ฉัพพาดจแจ้งแฉ่งดงหนักหนา
 มีดามพาพูดไทยเข้าใจกัน

ประมาณหมายหดาयरอยกิโดครัน

เคยไปเมืองเจ้าเตงไช้งฮนเก่า

มีโรงตั้งเครื่องยন্ত্রแตะกดไฟ

มีถนนหดาแยแะกตะแวกบ้าน

ตวันพวงจันดาษคนตงหมนพน

คตายนนนวนวงค์หรือทรงวาด

โรงเกาเหตาข้าวแกงทุกแแห่งทาง

บางร้านขายส้มตุ๊กแะตุ๊กไม้

ถูกรถมารชนเปรียงไ้ยงรอน้อง

บางร้านขายเสื้อผ้าแขวนเป็นราว

ดูไม้ทั้นรยন্ত্রวังพนไป

ไปพบจันชอตเป็นเพื่อนรัก

เชิญไปกินน้ำชาพุตจากัน

เขาถามว่าไยมาจนถึงน

ไยเมืองนพอที่จะพาไป

ข้าบอกวาทมาทางไช้งฮน

ดูภูมิฐานบ้านเมืองทั้งามค

ดูโบราณถาวรนครวัด

อยู่ทั้นนอยเวดารับคดาโคด

หอกประเทศคัวชายตั้งไคบั้ง

บ้านห่างกันทำนากันดาไป

ภูมิธนาททางเห็นกว้างใหญ่

บ้างเคยไยไม้ด้าวไม่ห่างกัน

มตกรานขายของทุกดั่งดรรพ์

พุตจากันเดินตามกันหตามทาง

มกนดาดชนบนแะชนดาง

บ้างแะวางมากมายร้องขายอึ้ง

บ้างหาบขายเตาตวแะถวถ

หาบถวถึงหูกควาคะน้ำไป

ผ้าห่มหนาอวางคินผนใหญ่ ๆ

พอค้าไฟส่องสว่างดั่งกดาวน

เคยดำนกบ้านถดวตมหรณพ

ไยเคยจันท์ท่วงทมิแะใจ

ขุระมีบอกกันเพื่อช่วยไ้

หาผู้ใดจงแะงแแห่งคค

เพื่อพกผอนในทางหวางวิก

อยู่ดักดองราตรจะค่อไป

ในจังหวัดของเกาเขาเต่าไซ

ขอขอบใจเพื่อนยากนมากมาย

พอนมีทางดั่งตมอารมณ์หมาย

ไม่ขัดฉันทนยากลำบากกาย

เขาบอกว่าดินค้ำตั้งนอก^๕กน

มีชาวดารเขาหนึ่งแะเพริกไทย

เขาเดาว่าหัวหน้าผู้ปกครอง

ตรวจดูการค้าขายไม่วายเว้น

เมื่อแต่ก่อนพวกจันในดงยาม

ด้วยพระจอมขัตติยาทรงปราณ

ข้าตอบความไปตามอนุ^๕ณ^๕ธิ

ได้รับความร่มเย็นได้มอไป

ด้วยพระจอมขัตติยา^๕ดุ^๕รา^๕ด^๕ย

จันหรือไทยทวหน้าได้อา^๕ท^๕ร

ดื่มน้ำหรื^๕ค^๕ย^๕ก^๕น^๕ค^๕ว^๕น^๕ช^๕อ^๕ม^๕ง

เรียกสาวใช้ให้ยกเครื่องค^๕ม^๕มา

เชิญไปกินเภาเหตากับชาว^๕ม^๕ด

มีคนคอยปฏิบัติ^๕ด^๕ว^๕น^๕ด^๕ร

แล้วเขาเชิญเข้าห้อง^๕ก^๕ด^๕อ^๕ง^๕ค^๕ะ^๕เก^๕ย^๕ง

ข้าขอตัวก^๕ด^๕ว^๕เ^๕มา^๕การ^๕ด^๕ู^๕บ^๕ยา

ดู^๕ว^๕ญ^๕ว^๕น^๕ก^๕ว^๕น^๕ไ^๕ห^๕ญ^๕แ^๕ด^๕ด^๕ง^๕เก^๕ง

ด^๕ง^๕เร^๕อ^๕ไ^๕ห^๕ญ^๕พ^๕ด^๕ร^๕อ^๕ง^๕ก^๕อ^๕ง^๕ก^๕ว^๕า^๕พ

ดวงใจใดเพื่อเอา^๕ด^๕ู^๕ก^๕เ^๕า^๕ท^๕ณ^๕ท

หรือตั้งขายได้^๕ค^๕ม^๕ก^๕า^๕ร

ก็พอม^๕ทาง^๕ค^๕ร^๕ง^๕ด^๕ง^๕ไป^๕ได้

หากำไรได้^๕ม^๕าก^๕ไ^๕ย^๕าก^๕เ^๕ย^๕น

เป็นที่^๕ด^๕อ^๕ง^๕เจ^๕า^๕เ^๕ม^๕อ^๕ง^๕ไ^๕ค^๕เ^๕อ^๕ง^๕เ^๕ย^๕ญ

ทุก^๕เ^๕า^๕เ^๕ย^๕น^๕เบ^๕ิก^๕บ^๕า^๕น^๕ด^๕ำ^๕ร^๕า^๕ญ^๕ด^๕

ไ^๕ด^๕ร^๕บ^๕ค^๕ว^๕า^๕ร^๕ม^๕เ^๕ย^๕น^๕เบ^๕็น^๕ด^๕ุ^๕ช^๕

เว^๕ด^๕า^๕น^๕เ^๕ห^๕ม^๕อ^๕น^๕ก^๕น^๕ห^๕ร^๕อ^๕ด^๕น^๕ไ^๕ด

จัน^๕ท^๕ุ^๕ก^๕ค^๕น^๕ม^๕าก^๕เ^๕ด^๕อ^๕ท^๕ง^๕เ^๕ห^๕น^๕อ^๕ไ^๕ด

เ^๕ห^๕ม^๕อ^๕น^๕ก^๕บ^๕ไ^๕ท^๕ย^๕ท^๕ว^๕ห^๕น^๕า^๕ไ^๕ม^๕อ^๕า^๕ว^๕ร^๕ณ^๕

ค^๕ง^๕พ^๕ร^๕ะ^๕ท^๕ย^๕บ^๕ำ^๕ร^๕ุ^๕ง^๕ม^๕ิ^๕ไ^๕ด^๕ห^๕ย^๕อ^๕น

ด^๕โม^๕ด^๕ร^๕เบ^๕็น^๕ด^๕ุ^๕ช^๕ท^๕ุ^๕ก^๕เว^๕ด^๕า

เ^๕า^๕ซ^๕ก^๕โย^๕ง^๕พ^๕ิ^๕น^๕อ^๕ง^๕ร^๕ุ^๕จ^๕ก^๕ซ^๕า

วิ^๕ด^๕ก^๕ไ^๕ช^๕ด^๕า^๕เบ^๕็น^๕อ^๕ย^๕า^๕ง^๕ด^๕

ด^๕ว^๕น^๕จ^๕น^๕จ^๕ด^๕แ^๕ง^๕ก^๕น^๕ช^๕ม^๕น^๕ช^๕ม^๕

ห^๕น^๕า^๕ค^๕า^๕ด^๕ค^๕ุ^๕เพ^๕ด^๕ิ^๕น^๕เจ^๕ริ^๕ญ^๕ค^๕า

จ^๕ด^๕ว^๕า^๕ง^๕เร^๕ย^๕ง^๕เบ^๕็น^๕ค^๕ร^๕อ^๕ง^๕ท^๕อ^๕อ^๕ก^๕ห^๕น^๕า

แ^๕ด^๕ว^๕เด^๕ย^๕พ^๕า^๕ก^๕น^๕ไ^๕ป^๕ม^๕ิ^๕ไ^๕ด^๕น^๕า^๕น

เ^๕ม^๕อ^๕ช^๕ง^๕เบ^๕ง^๕โด^๕ช^๕ก^๕ผู้^๕ไ^๕จ^๕า^๕ญ^๕

ห^๕ุ่น^๕ท^๕ห^๕า^๕ร^๕แ^๕น^๕เ^๕น^๕ไ^๕ป^๕ท^๕ไ^๕เ^๕ร^๕อ

ก^๕ด^๕อ^๕ง^๕ด^๕ั^๕น^๕น^๕โด^๕ช^๕ก^๕ค^๕ด^๕ก^๕เ^๕ด^๕อ

ทำตกใจตัวฉนวนจนเสียงเครือ

ครนหมดชุดแถวชาจงดากดบ

ทั้งด้ามคนจรดตามากัน

เขาตามเข้ามาดังจนชนรถ

ถึงโฮเค็ดไม่นานดำรายใจ

หมอดูโวมายิ้มถึงห้องพัก

นอนไม่หลับหน้าเบือเห็ดอรัญ

วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

คนนอกอากาศข้างผาตรอน

แต่ย่ำรุ่งดูริยานภาดัย

ขนาดรถหนเทาเมืองเราหมด

เมือชนดู่ทงตงตาแด

ข้างรถไฟมีถนนรถยนครวิ่ง

ผ่านเรือกด่วนไรรื่นาแดะบ้านคน

ต้องชั่วโมงทางไปโกดอโฮ

ดงเรอเมดพรอมทวักตัวไป

เรือดานชอว่า "พระตะบอง"

ขนาดเรอเดินจนทบร

เรอชเอนเดินแต่หน้านา

ใช้บรรทุกหนักไค้หดยาร้อยคัน

กางเกงเด้ออย่างจนด้นทงพน

ค่างค่านบหมอกายเด้อผายผน

คนทงพนมองคุดอกพรไป

ขับเดยวดดเร็วมาหาชาไม้

ค่างแยกไปห้องตนกมดบาน

ไม่ชานักเขาตากดบไปบ้าน

ดมไม้พานพิดรนให้ชื่นใจ

ออกจากไซ่ง่อนหาชาไม้

ชนรถไฟคนออกน้อแจ

ชาจ่าจคเหอความตามกระแด

ญวนมากแท้ใหญ่ได้กม้เจกปน

โกดจริง ๆ แยกย้ายหดยถน

หดยค้ำบดคดองบ้างตามทางไป

ถึงมิโคชนของดงก้นใหญ่

เขาจคให้ห้องอยู่ดุดอด

แด่นชนดองอยู่ในด้าแม่น่าน

ด้อาคดแต่ค่อนข้างเก่าครน

มีหดยด้าบริษทเขาจคดรร

ด้ารพนของไซ่ดุกายกอง

จากไซ่ง่อนผ่นด่งไปทุกแห่ง
 ทะเดสาปเดียมราบพระตะบอง
 ครนนำดตไซเรอขนาดยอม
 เรอเดินได้ว่าไม่ตดอดบี
 บริษทเดียวเดินแม่น้ำ
 บริษทหนัดวันเป็นสัญญา
 ได้เวดาเรอเมต้ออกจากท่า
 มีเกาะเด็กเกาะใหญ่ออกไซ่วทาง
 แม่โชนหัวไปได้ไทดัก
 มีน้ำโจนพุดนต้นนเทยว
 แก่ง “ดีผี” ว่าใหญ่กว่าทุกแก่ง
 เดียงต้นนกกองกกดุกกก
 ผู้เฒ่าว่ามน้ำส่นุกพัน
 หน้าแดงแก่งงามงำน้ำกระจาย
 เวดานหิวมากไม่อยากนัก
 ใครเดินมาเดินไปต่งใจมอง
 สปรัดกด้วยออยกัมถม
 เขาวางรายบอกชายก็ไคย
 หากเราชอบชมชายก็อายเขา
 ฝรั่งญวนมากจริงทั้งหญิงชาย

ในเขตต์แขวงฝ่งดำแม่น้ำของ
 ทงชนดองหญ่ใหญ่ไปรษณีย์
 ตองเดินออมนาคนเป็นท ๆ
 กำไรมีพอไซ่ทงไปมา
 มีโคมเรอพนมาแข่งหน้า
 บอกเวดาแจ้งกระยะทาง
 ด้วงคาคูไปเห็นใหญ่ก้าง
 หน้าเซยคว้างไหดตรงดงทางเดียว
 มีแก่งกักน้ำไวยงไหดเซยว
 หน้าแดงเทยวว่ายากลำบากนัก
 น้ำพุแรงซุงแตกกระแตกหัก
 น้ำตดกพุแยกแตกกระจาย
 มีถนรถไปก็ไต้ง่าย
 ยังมากมายอยากชมให้ส่มปอง
 ให้รู้ตักหงุดหงิดจิตต์เศร้าหมอง
 เพื่อหวังปองแต่จะให้ฟ้าไปกิน
 เผือกมันต้มผดไม่ทุกดั่งต้น
 ถ้าได้กินเดียงบ้างพอยังกาย
 หาว่าเราเป็นเขมรเหมือนเช่นหมา
 เกรงอับอายรักหน้าว่าเป็นไทย

การแต่งตัวเรียบร้อยไม่น้อยหน้า
ถึงจะหิวโหยบ้างช่างประไร
หิวโหยเข้าได้เวลาดังอาหาร
ความดีใจรู้สึกกึกกระนอง
อาหารใดไม่ว่าที่มาตั้ง

เพราะหิวจัดบอกจริงทุกสิ่งไป
เรือกัดแค้นรีบไปมิได้ช้า
คำบดนมชื่อว่า “วินห์ดองด์”
ตั้งต้นคำดังคนคำบด
ดวนพวงญวนมารับแตะดังกัน
ครั้นเสร็จแตะเรือเมดออกจากที่
เที่ยวเวียนแวะมากมายหลายตำบล

เป็นป่ามากกว่าบ้านนา ๗ เห็น
บ้างชายปลาค้าหมูมีแต่ญวน
มีคตองแยกจากดำแม่น้ำใหญ่
มีตำรวจตรวจการหมู่บ้านคน
เข้าเดี่ยวใจที่มีใครภาษา
แค้นดำบากยากใจให้เรรวน
ถึงเวดาอาหารก็ไปนั่ง
อเมริกันอังกฤษวิณดา

ใครไม่กล้าดูถูกคนไทยได้
ขออย่าให้ฝรั่งญวนชวนกันมอง
ค้อยชนบานหมกมุ่นที่ชุมนุมมอง
มีนדםมองค้อยหายดีบายใจ
อรอยจรรดัดจะมีไหน
ขอแต่ให้ได้พยัสต์มอรรณปอง
หยุดเทียบท่าแน่แน่วได้แก่วคตอง
มีบ้านของคนอยู่คือนันต์
เลี้ยงองมีหน้าทาจาดะหวน
ดังกำปั่นหญิงชายอีกหลายคน
แค้นเรวเรวแรงจัดไม่ขัดสน
ช่างดัดสนเหตอจำเป็นคำญวน
บางแห่งเป็นทุ่งทำไร่นาดวน
บ้างคตองมากมายหลายตำบล
หน้าไปเรอดัดไม่ขัดสน
ทั่วตำบลหลายหลายมากประมวญ
ดูแต่ตาดังเกิดไม่ถักวน
เวดาจวนสุริยนสนทยา
พร้อมฝรั่งมากมายหลายภาษา
ต่างพูดจาคุยพดางอย่างสบาย

ต่างคนต่างจะไปนครวัด
 เปิดกิจการแจกให้เป็นหทัยนาย
 จากนั้นจะไป “บุโรพุโธ”
 ดุจดถานงามเหมาะเกาะชะวาก
 เขาพุทไทยไถ่น้อยไม่ค่อยขัด
 แล้วต่างคนต่างดูจากโต๊ะไป
 คนวนนเรอเดินตดอตรุง
 ดั่งวางแสงแสงศรีระวีวรรณ
 เห็นวิวทิวค้อยพาน้ำใจคน
 ดั่งโม่งเขากว่าหัววินาท

คุยไม่ขัดคอกันฉันดีหาย
 ขำขายเดาแจ่งแห่งกัจจา
 ทางเมืองดังคโปร์ในเดือนหน้า
 ด่วนศิดาเก่ามากจึงอยากไป
 ไม่คิดขัดควาจาที่ปราศรัย
 ฝรั่งไทยต่างปองเข้าห้องพณ
 จนพวยพุ่งอุทัยขึ้นไก่อ้น
 ริมฝั่งน้มนองเด่นเห็นเจดีย์
 รูดักชนเหมือนเห็นพระชนด์ห
 จึงพอดมาถึงพนมเปญ

วันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

พอเรือจอดแคมเรียบเข้าเทียบท่า ชนมาจากนาวาก็มองเห็น
 ที่ด่านักพักผ่อนในโฮเต็ล
 มีนางสาวการ์เปแดดเข้ามาหา พุดภาษาไทยก่อนข้างอ่อนหวาน
 พอรู้ฟังเข้าใจในเหตุการณ์
 บอกว่าได้ทราบหนังสือออก
 ฉันเที่ยวหาไม่พบสักคนเดียว
 พอทราบว่าอยู่น้อยคดีใจ
 หายดำเคียวหงุดหงิดจิตคนบาน
 พุดภาษาไทยก่อนข้างอ่อนหวาน
 แล่นชำนาญพุดคะทำประเปรี้ยว
 ไทยบางกอกด้ามนายนั้นมาเที่ยว
 นักเฉยวอดงดยังคงไม่มา
 ฉันจึงได้จางตรงมาหา

๑. ตั้งแต่เดินทางจากเมืองไซ่ง่อนถึงพบวัดพระสงฆ์วันนี้. ๒. หมายความว่าพุด
 ภาษาไทยฉบับฝรั่งปนกัน,

ถ้าคิดดังใดการไปมา

ฉันเคยอยู่เมืองไทยด่ำบายมาก

เมื่อท่านมาจึงกล้ามารับรอง

นักสงฆ์ฉันเห็นนางสาวน

แม่ประมาทเพ็ดพิณจนเกินไป

จะเดินกอดฉันใดเราไม่รู้

ยิ่งหนักใจเป็นพันพันทวี

คิดแล้วตอบชอบใจนางสาวน

ที่ท่านรับรองข้าจะพาไป

แต่เห็นว่าท่านน่าจะด่ำบาย

ของดไวชอบใจที่การบุญ

นางสาวว่าคงใจมาพาท่านไป

แล้วเขาตากลับพด้นไม่ทันวาย

ได้เวลาดำเนินเจ็ดทุ่มเศษ

จึงเกิดอนธามาวาจากท่าเรือ

ห้องชาอยู่ตอนปลายท้ายบาค

แต่นอนหลับไม่นานเหมือนบ้านเรือน

เรือเดินไปไม่จอดตลอดคืน

กนกภาพในห้วงไม่หมองมัว

ฉันจะพาเที่ยวให้ดังใจปอง

ไม่ด่ำบายหมกมุ่นแต่ชื่นชมอง

เหมือนพวกพ้องกันเองอย่าเกรงใจ

จะชวนหาเคยรู้จักไม่

จะเกิดภัยกับเราไม่เข้าที่

ที่มาจรรบรองจนเต็มที

ถ้าเสียทีจะดอเสียชื่อไทย

วายนิดเห็ดอที่จะเปรียบได้

ดูที่ในเมืองรอบรอบขอบคุณ

มาตราตราเกลี่ยเวลาจะพาคุณ

ไม่ลืมคุณของท่านจนวันตาย

ไม่จำต้องชอบใจให้มากหลาย

เราฉนผายรับตรงไปตรงเรือ

ตามดังเกตุมุ่งมาตร์ไม่ขาดเห็ดอ

ช่างน่าเบื่อเครื่องดงพงกระเทือน

ด่ำบายดีเบาใจใครจะเหมือน

ความกระเทือนให้กรุดักตัว

รุ่งเช้าคนต่างหน้าแฉะหัวหัว

เรือแฉะนวลเคียงด้นด้นไป

วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

เรือเด่นเร็วรุดไปได้ทางดม

เรือเมตหยุดเทียบท่าชดาตย

คาบตณคุดายมหาราช

ญวนเขมรปนอยุ่ไม่รพง

เรือแวงด่งกงเมตแตะของแด้ว

เห็นเขาต่งดองช้างตามทางไป

คิดพดางทางนิกถึงนางสาว

ที่พูดไวกับเราเขาจะพา

ขุนเทพ ๆ อยากรูความถามชนว่า

นายวุฒแจ้งความจริงว่ากรังใจ

ขุนเทพ ๆ ว่าขอหนนคณกนิก

นายวุฒจึงบอกว่าทำไมงาม

ถ้าหากว่าเขาจะพาเราไปเดียง

ถ้าถูกยาแด้วจะชำระกำใจ

หากเขายังเราไซ้ไรไคคอดุ

ไคคอดุกันบ้างอย่างควบอย

ข้าบอกกว่าเจ้ารู้แต่คุดหนึ่ง

ขึ้นมาควบแทงพนควนกตบโรง

การถูกวางยาเบอนนเหตอราย

ดบอารมณ์พวกรหาหน้อยไม่

เขาบอกให้ชอ "คอมปองคชนังค"

มัวดวาวาว่าดคชงชง

เดียงพุดคังออกคองคนังไป

ออกเด่นแนวเรือยตามดำน้าไหด

คุดไคทอดหมอกคุดมชอุมตา

คุดเรขงราวดำบากยากหนักหนา

เกิดกิงชาดงนคณเทห์ใจ

เขาจะพาตดเดียงไปเทียวไหน

ทำไคนคิงจะรุกระทุกความ

ใจคิก ๆ ย้าแยงออกเกรงชาม

ชนคดอยตามถูกคัมเป็นปมภย

คองบ้ายเบียงอย่าทำตามเงอนไซ

คองบรรดยเงียบคิไม่มรอย

เพราะอาวุธมอยุ่ไม่ทอถอย

จะเตะคองบองกนคด้วยม้นโกง

ยงบนคดงเดียงคณควนโขมง

เดียงโบง ๆ ที่ทำกน้าค

ทุนทุรายคิคมาน้าคคค

แต่เมืองเขาไม่ใช่ชาไตร
 นิกเคา ๆ หาว่าเราเป็นส่วย
 เกิดถูกจับฟ้องศาลประการใด
 เพราะเรามีไมตรีต่างประเทศ
 ย่ำดั่งด้นเทให้โบเบเคา
 แต่ว่าชานิกไปให้วนเวียน
 ยิงนิกไปนิกมาเข้าตาจน
 จิงแฉวแต่ขุนเทพ ๆ แฉวนายวณ
 ไม่รู้ดักด่าปากแฉวยากเย็น
 เป็นอันว่าไม่ปรารถนาการรับรอง
 ไปดูเองเห็นเองตามเพรงเรา
 หนทางไกลนิกไปยิ่งหวาดเสียว
 เคยด้นองรองเบองพระบาท
 มาคราวนี้จำไปไกลพระบาท
 จงประสพอุปัทวต์สวัสดิ์
 มีดศรชาวฝรั่งกำดั่งด่วย
 ทาปากแดงแดงงามอร่ามพราย
 ญวนบอกเราว่าเขาไปนครวัด
 เวียนไปมาชนด้องทองนท
 ฝวเขาทำงานอยู่นครวัด

ดั่งเกิดดูเขามีสวด
 แฉวยายที่ทำนาดั่งด่วย
 ต้องดั่งไปบอกเรื่องถึงเมืองเรา
 ฝรั่งเค็ดอารคตอเขา
 จะทำเราชุนของหมองกมด
 แม่ปากเพียรเท่าไรไม่เป็นผล
 ยิงกวดก็เหมือนอนุชูปุดไม่เป็น
 เขาจะดุดไปไหนไม่ต้องเขิน
 จะใดเห็นรู้เหตุดั่งเกิดเคา
 แฉวไม่ต้องด่าปากยากกับเขา
 ดักว่าเขามากังวดเป็นคนพา
 แฉนเปด้าเปดียวไม่ด้นกวดหา
 ทุกเวดามีได้คดาดฤาชาดมี
 ขอพระเดชจอมราชปกเกล้า
 ดั่งอุปรัยอย่าได้มาไกลกราย
 เห็นรนวนยเขวกดถึงดมณาย
 ดั่งเกิดหมายคุดท้าวผู้
 เขาเจนจิดรู้ทางหว่างวถ
 บ้านอยู่ทนมพนมเปญ
 เป็นผู้จิดกอดร่างอย่างทเห็น

เขาซ่อมแซมทั่วไปด้วยใจเย็น
 แยกเข้าชนกค^๓ุ ทะเลสาป
 ไม่เห็นฝั่งเห็นฝายคาย
 มีคลื่นใหญ่ไค่น้ำด้วยลมแรง
 เห็นเรือนไฟบอกร่องช่องมรรคา
 แพลกค^๓บไม่ห้อยดอยตามน้ำ
 ในแม่โขงทางมากมากมาย
 ในเดือนนี้ปดาค่างเที่ยววางไข
 มีชุกชุมเต็มค^๓ิดทุกทิศทาง
 เขาเล่าว่าน้ำดตปดาค^๓มหนัก
 ค^๓งเรือนนี้บ^๓รอยค^๓อยจับปดาค^๓
 ทำปดาค^๓เต็มปดาค^๓รอบเขาไปชาย
 ด^๓งไปชายเมืองไทยและจีนจาม
 พอสายันให้ตะวันจะยอแสง
 พระพายโชยโรยรินขึ้นใจพดาง

พอมาถึงพนมพรอมเป็นจอมดาด
 มีเรือแจวแนวมาในลำคร
 ข้างต^๓งเรือย^๓น^๓คร^๓ไปชนฝั่ง
 เรือก^๓แค้นค^๓ด^๓ทาง^๓ห่างเรือเมด

ไม่ดำเค^๓ญ^๓ค^๓การดำ^๓ราญ^๓กาย
 ค^๓น้ำ^๓อาบ^๓เจ^๓งไปเห็นโกด^๓หาด^๓าย
 ค^๓ค^๓ด^๓าย^๓ ๆ ก^๓ด^๓าง^๓ด^๓ม^๓ท^๓ร^๓ด^๓ด^๓าย^๓ค^๓า
 เรือ^๓แท^๓บ^๓แ^๓ค^๓ด^๓ง^๓ฝ^๓าค^๓ด^๓น^๓ด^๓ั่ง^๓ข^๓่า^๓ ๆ
 เรือ^๓แ^๓่น^๓มา^๓ตาม^๓ทาง^๓อย่าง^๓ด^๓บาย
 ว^๓น^๓ย^๓ง^๓ค^๓ำ^๓ไม่^๓ชา^๓ด^๓เห^๓ม^๓อ^๓น^๓มา^๓ค^๓ร^๓ห^๓มา^๓ย
 เท^๓ย^๓ว^๓เร^๓ีย^๓ร^๓าย^๓ด^๓อย^๓ก^๓ด^๓า^๓ด^๓ไม่^๓ชา^๓ด^๓ทาง
 ท^๓ง^๓เด^๓็ก^๓ไ^๓ห^๓ย^๓ไ^๓ด^๓ม^๓ด^๓ุด^๓บ^๓้าง^๓ม^๓ุด^๓ผ^๓าง
 ท^๓ก^๓ว^๓้าง^๓ช^๓ว^๓าง^๓ไ^๓ห^๓ย^๓ไ^๓ด^๓ม^๓ไ^๓ห^๓พ^๓าร์
 ค^๓น^๓จ^๓ิง^๓ช^๓ก^๓ช^๓ว^๓น^๓ก^๓น^๓ด^๓ึง^๓พ^๓น^๓ก^๓ว^๓่า
 เม^๓อ^๓ค^๓ง^๓ค^๓ว^๓แ^๓ห^๓ง^๓เด^๓อ^๓น^๓เด^๓อ^๓น^๓ด^๓ง^๓ตาม
 ว^๓่า^๓มา^๓ก^๓มา^๓ย^๓บ^๓ร^๓ร^๓ทุก^๓เห^๓ด^๓อ^๓เก^๓ว^๓ย^๓น^๓ห^๓า^๓ม
 แ^๓ด^๓ะ^๓ด^๓ง^๓ตาม^๓เม^๓อ^๓ง^๓ไ^๓ก^๓ด^๓ไป^๓ทุก^๓ทาง
 เ^๓เห็น^๓แ^๓ด^๓ง^๓แ^๓ด^๓ง^๓จ^๓ับ^๓น^๓้ำ^๓ท^๓ะ^๓เด^๓ก^๓ว^๓้าง
 ที่^๓ไ^๓น^๓ก^๓ด^๓าง^๓ม^๓ร^๓ร^๓ค^๓า^๓น^๓า^๓ว^๓า^๓จ^๓ร

นาวา^๓ยา^๓ค^๓ร^๓ห^๓ย^๓ุด^๓ท^๓ำ^๓น^๓ำ^๓ด^๓ัง^๓ช^๓ร^๓ณ^๓
 ค^๓อ^๓ย^๓ร^๓บ^๓ผ^๓อ^๓น^๓ของ^๓ค^๓น^๓บ^๓น^๓เร^๓อ^๓เม^๓ด^๓
 ด^๓อ^๓ง^๓แ^๓ค^๓ม^๓น^๓ึง^๓เบ^๓ย^๓ค^๓ก^๓ัน^๓ไม่^๓ห^๓ัน^๓เห^๓
 น^๓ิก^๓ค^๓ะ^๓เน^๓ช^๓ม^๓พ^๓ด^๓าง^๓ก^๓ด^๓าง^๓ค^๓ง^๓ค^๓า

๑. เป็นทางแยกจากแม่น้ำโขงเข้าทะเลสาป.

นำทวมเรือจอดกับยอดไม้
 ต้นแจงโผล่ยอดตรงจากคองคา
 ยิ่งพิศไปเห็นคล้ายท้องพรหมมาศ
 เขาคดองเตียม เรียบดัดคดทางจร
 มีรยนทรหดยาคันเขาดรจร
 จงชนรจากท่าพากันไป

ประมาณสิบสามมิถุนายน
 มีบ้านช่องสองฟากแต่ปากคลอง
 ผ่านเตียมเรียบใหม่มิได้พัก
 เห็นตลาดคนเดินกันไปมา
 ไม่นานก็รถผ่านทางเมืองเก่า
 ที่ย้ายไปปด้อยไว้จึงโทรมพัง
 เจ้าพระยาบดินทรเดชาสิงห์
 ยกพลโยธาจากเมืองไทย
 ชานักเตาเข้าใจว่าเวदानน
 ให้เร็วพลันทันสู้กับไพร
 ดกษณะควมบ้อมนพยอมหนัก
 ดุไม่ทันทวมาเวदानน
 ย่ำคำครีบกถึงบังกะโด

ต้นกุ่มใหญ่จิกออกดอกหนักหนา
 ถูกคลื่นเข้าใบหนักแทบหักทอน
 ดุไม่ขาดเรือปลาจอดสดอน
 ถึงคินดอนเทียบท่าชาดถย
 บริษัทเรือเมดเตรียมไว้ให้
 ชับรทไวออกเต็นเซม้นมอ
 ปานระเห็จเหาะไปใจดยอง
 อย่างทำนองปากดคมวดว
 มีบ้านคดคกคกคดแน่นหนา
 เตียงพูดจาขายชอกนออกตง
 ดูดาเนาบ้านช่องไม่ชิงชัง
 ตรงรังคนต่างจะร้างไป
 ฝูยค์ยงดังสุดแม่ทัพใหญ่
 จดสร้างบ้อมตงไว้ในเมืองน
 คงทำกันพอได้ไม่เต็มที
 อนจะมีจุมมาเวदानน
 ไม่คักคกทำคิตจะผิดถน
 ชับรทวณรับพากันคดาโคด
 ทำใหญ่โตหนักหนาที่อาศัย

ดัดตามที่เขาเตรียมไว้

วณนค่อนอ่อนเปิดยพืดไปหมด

กินอาหารเสร็จพด้นไม่ทันช้า

วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

หนึ่งโมงเช้าพด้น ณ วณน

มีเขมรเป็นด่านมานำไป

เที่ยวเดินชมทั่วไปในสถาน

มีระเบียบงามชนกษัตรา

มีบันไดชนกษัตรา

เป็นระเบียบเรียบร้อยคความเพียร

ในตณกตางมีปรางค์องค์ใหญ่ยอด

นาคตั้งคองคคคคคค

บัวลายย่อ मुखไม้สิบสอง

ดวนลายเด่นคอกคองไม้รุ่งรัง

ตักตายเป็นนารายณ์สิบปางภาค

ปางที่ตองคตตามตังเกศดา

บางเป็นกฤษณะอวตาร

มีนางเรียงเคียงแถวเป็นแนว

บางแห่งแต่งตักเป็นทพบก

ทงตเหตพาพรทคมา

ไม่เสียใจน่าชมดมราคา

ชเรอรกเร็วไปโกดหนักหนา

ก็เข้าห้องไถยาเคยหัดไป

ออกจากที่พักผ่อนนอนอาศัย

คตในนครวัดตามเวดา

งามตระการน่าตเป็นหนักหนา

ถคณมาคตณกตางเป็นตางเตียน

หินตักเหมือนตายระบายเขียน

เขาตคเจียนรูปงามอรามค

มีมุขทอคหน้าบรรณกระตัง

บรรดรูปบัวควกระจ

เป็นทำนองใบระกาคีตาค

บ้างหักพังคองไวโกด ๆ ค

เห็นคต ๆ น่าคอยู่หนักหนา

กวนเกษียรชาราคาทำค

เห็นโคบาตมากมวคตคก

พอรุทตามเหตุตังเกศดา

กาดงยกพคณกายทงซ้ายขวา

ดวนคีตาคตายอย่างตาง ๆ ก

เป็นป่าไม้ใหญ่อย่างชานางปรุ
 อีกแห่งหนึ่งคือน้ำดาด
 บันไดสูงมากอยู่คั่นจ้ง
 เคาตรวจมานอากาศแน่
 ทั้ง“คาพรหม”“คาแก้ว”“บันไทกระได”ไม่เข้าใจฟังพจน์นั้นหมดดี
 “คาเขี้ยว”อีกทั้งยัง“คาภาค”
 เข้าใจคำเขมรบ้างก็ยังคง
 ดูวดตายฟังพวยยังด้วยนัก
 มีเล่ากตมซ้อนด้วยวนศิดา
 เขารักษาถ้ำถนทนนัก
 ถึงคำหนุทำเอาจนเขาค
 มีฝรั่งตรวจทางจางเขมร
 คนหนึ่งดีดบชดูระวง
 ดูคนหนทางอย่างดาด
 จังคนชาตินานาต่างพากัน
 ถ้ามพาไปให้ดูริมคูสระ
 กว้างห้าเส้นเขาบอกไม่หุดอกตม
 เรือนคี่ดาดดบเป็นคั่นรอบ
 มีทางดงตรงอาบในคงคา

จะเทียบดูคตม ๆ เหมือนของจริง
 ชื่อ“คาภาค”อาจคิดพลาดผิดหวัง
 ต้องระวังกตมพลาดไม่อาจไป
 แต่ตามแปลแซเขมรเดอะเดือนใหญ่
 ยังจะขาดคานนแตะคาน
 พออาจมีหัดเคาเบาบัญญัติ
 ใช้เป็นหัดกยงคิมหนักหนา
 ชมบัญญัติเขาจะจ้งหะด
 จะฟังหัดกยามไปตามที่
 นายช่างดีปรับปรุงไม่รุ่งรัง
 มีใช้เกณฑ์แปลใช้ตามใจหวัง
 กุดตมหายร้อยคตม ๆ
 คอยบักกวาดซ่อมแซมอยู่กวดชน
 จรจรดไปอยู่เที่ยวดูชม
 ประมาณกะดบเด้นก็เห็นดม
 ดักพดมวาเคษดังเกศดา
 คดบคชอบคั่นอย่างกว้างหนักหนา
 ดวนศิดาดักบ้างหักพัง

ทำเป็นรูปครุฑาพระยานาค
เป็นพนักพิงยังไม่พอง
แล้วด้ามพาไปดุกโกดทาง
มีดวดด้ายปรากฏหมดจดดี
ด้ามเด้าบอกออกนามตำบล
เขาเรียกกันว่า "บันโทกระโด"
แล้วด้ามพาต่อไปให้เที่ยวดู
มีระเบียบคดคอปอกำบัง
มีเฉดยงคอกันหดยาชนนิก
ด้ามชบออกออกชอเขมรตาม
นัยยอดปรางค์ถึงด้ามดืบเก้ายศ
คันไม้ใหญ่ชนทบให้อับถม
ในปรางค์หักมีหักศดาหนึ่ง
กว้างศอกกว่าจตุรัสเขาจัดไว้
มีอักษรจารึก ทงัดดาน
มีชำรุดหดยาแห่งไม้แจ้งตา
ออกจากวงศาพรหมเทยวชมพิศ
ไม่เป็นทล้าคณิกเคยไป

เหมือนเดอยดากเด็กแม่พงพานตง
ก็พอยงดูได้ดวดด้ายก
ดวนแต่ปรางค์ศดาตง่าศร
แต่ว่ามีหักพงดะพรงไป
เขมรมชอตรงไม้หดยา
ดุกะไรชดอยไม้พง
ดวนปรางค์หักไปเป็นหดยา
ดวดด้ายยังปรากฏเห็นดงาม
แต่พงหักไม้ใหญ่ชนนิก
เขาเรียกนามแต่หดยา "วงศาพรหม"
เฉดยงดอดเด็กใหญ่ไปได้ถม
ด้ามพาชมพุดจอกันต่อไป
เห็นยาวถึงวาเศษดงเกิดได้
ตงอยในทิมคคดุมชอุมตา
ให้ด้ามอ่านด้าบากยาหนักหนา
ด้ามอ่านว่าเดา ๆ ไม่เข้าใจ
เห็นคิต ๆ แดดต่างดวนปรางค์ใหญ่
เขาให้รู้เรื่องคอกเองมา

๑. ตาพรหม ว่าเป๊ที่ชวราช. ๒. อักษรอย่างเดียวกับหลักศิลา เรื่องพระเจ้าอมรแดง

อัฐนฤทัย ๆ ทรงผนวชสุโขทัย.

แดวชนไปดู "วังตังตาแก้ว"
 เป็นล้ามชนหัดดัดปรางกฏตา
 เป็นท่าปรางค์ก่ตางใหญ่ได้ก่ตัก
 แดวดัดกกระหนกกระดกงอน
 ออกจากวงตาแก้วมาชนรถ
 รถหญิงอเมริกันตามทันมา
 มีผ้าพันข้ามคูประตูลัย
 มีนาคาตัวใหญ่ที่ไต่ซม
 มีพรหมเทวบุตรมานุคณา
 ช้างนำคาน้ำชมนทุกดั่งอน
 ทงชายชวาอดสูรารำไห้ดุคณา
 ประคูปรหมด้หน้าดัดกดา
 ชรตผ่านถึงตานหน้าปรางดา
 มีถนนวนรอบขอบชาดา
 แดวชนไปบนวงตงตาชม
 มีมุขดัดคุดหาหาระเบียง
 ตรงกตางมีปรางค์ก่ตงแปดยอด
 ดวนหน้าพรหมทุกยอดคดอดคด
 ชนตาเบเนระเบียงเฉดียงรอบ

ยังไม่แคว้นใดสูงหนักหนา
 แผ่นดินตางองบางพงพอน
 เขาซ้อนคดหินเรียงเป็นรูปก่อน
 เป็นเนินอนตามเห็นทเป็นมา
 พาเดยวดตทางไปไทดหนักหนา
 หยุดทหนาวงคณนกรรม
 ดุแต่ไทดรูปทรงก็ด่วยดม
 บางหกดมชูดคาเขาทำกัน
 เป็นแถวมากเรียงกระจงหะหน
 รูปพรหมนหนกแยกแตกกระจาย
 ดเดยดากหนาเบอนเหมอนมุงหมาย
 หนาเดยดวยพงหกดกตงมา
 จดัดอาดทวงทคหนักหนา
 ดายค้ดากกตางมาวางเรียง
 เห็นหนาพรหมดพกตรัดตกเกดยง
 แต่เอนเอียงหักไปไม่มีด
 เป็นมุขทอดหนาบรณกระด้นด
 มีเทรกตทศดวนหน้าควรม
 ช้างประกอบดวดดายดงามดม

มียอดเรียงหลายชนิดวนหน้าพรหม
 ผนงรอบชนดางข้างดัก
 หัตถกรรมต่าง ๆ กระจ่างตา
 มีจนจามพราหมณ์แขกไทยเขมร
 จรเขวายนามาคตามเรือ
 มีเต่าปดามากมายว่ายตามน้ำ
 ที่บางแห่งรบกนประชนชย
 มีนมากมายพันเผื่อเห็ดอกำหนด
 ได้เวลาดามพาชนรจร

วันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

วนนตามพาเราชนรจรไฟ

ถึงที่แห่งหนึ่งไซว์คูใหญ่โต
 มีปรางค์ใหญ่อยู่กลางอย่างวิจิตร
 กำแพงแก้วล้อมรอบเป็นขอบบัง
 มีเจดียงตอมรอบเป็นชนดาง
 แต่หกฟงถมทบกับดู่ชา
 เขมรดามบอกว่าที่แปรรูป
 เขาบอกว่าป็นวงฝังคนตาย
 อีกแห่งหนึ่งเคยไปไม้ไถดหนัก

เทยวคชมพอเพ็ดนเจริญตา
 เป็นด้ายดกษณรูปคนคณเณหน้า
 ถัดต่อมามดวนกระบวนเรือ
 ดชคเจนแจ่มจะจ้งหระเห็ด
 คนดอเหยียดคิคราห์พาเอาไป
 เห็นคดาครามากอยู่ดูได้ว
 ช้างใหญ่ศรแผดงแย่งคอกกร
 จะจำจคมากนคตองพกผอน
 กตบมาผอนพกย้งบ้งกะโด

หนทางไซว์ไถดหนักอยู่อีกไซ
 แต่เซไซด้ายดกก็หกฟง
 มีปรางค์ทศตมมจ้งหระต้ง
 ประตุทงดคานตระการตา
 ประตุปรางค์คูไปใหญ่หนักหนา
 คณพฤกษาชนแทรกแตกทตาย
 มีหองหุดไปใจคคหาย
 คคเจ้านายโบราณบ้านเมืองค
 กัหยุคพกกรพดางกคางวค

พาไปดัดถานคำบดิน
ถามศัพท์เจ้านายไว้ใน
ด้วยกศพไปฝังยังวงคอน
ตั้งเกตุตททางวางเป็นรูป
แต่ก่ออิฐปนหินทอถนชาน

แด้วตามพาไปตรึมคู่ระ
 ราว ๆ เด้นคู่ญักดางเบ้นอ่าววน
 ยงมปรางค์ ศัดาชนาดย่อม
 มนาคคัพพอรอบบรจกตาง
 มคหารอบดระทงด้ทศ
 คูหาหนึ่งมีโคอยู่ประจำ
 คูหาหนึ่งเป็นพระยาคนชาติ
 มีท่อนาเป็นปดองเห็นช่องโต
 คูหาหนึ่งถึงหรัยหน้าปาก
 คูหาหนึ่งเป็นเคียรเทวทรย
 ตามบอกว่าเบ้นทเขาอาบนา
 พอดใดไม่พงเดี่ยวรูปทรง
 แด้วชนรคตอไปอกไม่ชา

๑ ๕ ๖
 ๑ ๒ ๓
 ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑. ที่นี้คงเป็นพระเมรุเผา แล้วเอาอังคารไปบรรจุที่แปรรูป. ๒. เข้าใจว่าเป็นเขา
ไถลาศ. ๓. คงเป็นที่ตรงทำพิธีอย่างโสกันต์.

คณใหญ่ได้ชนปรกจรรกทาง
 ดำพาเดินแหวกทางไปกตารก
 ถึงประตูคชอบกำแพงกัน
 ๕๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ทมดอยบางแต่นอยนก
 ตะไคร่น้ำจับหนาดนจะตาย
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 คณเพนชนแทรกซอนตามกอนหิน
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ช่างชนชดคณไม่ใหญ่ประจำ
 ว่าพระอินทร์ประทานจากสวรรค์
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 รักษาไว้ทันทนานบ้นก
 “อึงพระขรรค์” ด้รรชอคำบดน
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 จะเท็จจริงอย่างไรแล้วแต่การณ
 เขาพาไปดูในที่ต่าง ๆ
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 หมดเวดาพากดบจากการชม
 ทางยัดบดองกิโดเมตร
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 แล่นดควกเหตอใจการไปมา
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ใครจะดูเต็นรำเขมรได้
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ดวนท่าท่านาชนหินตะเคง

วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

๕๕ ๕๕ ๕๕
 วันนทสุดคองหยุดพัก
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 กินอาหารเขาพดางต่างดบาย

ตะแบกยางตะโกดวนโตครัน
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ดูเวียนวกเข้าไปในไพรด์นัท
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ดูเกาครันทรุดแยกแตกทลาย
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 เทวรูปคอกหักหัวตกหงาย
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ระวงกายกวดมจมครมา
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ที่พนดินแดรกไม่เป็นด้า
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ถามผู้นำเล่าความไปตามซัก
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 พระแสงขรรค์คูเมืองอนเรองค์กิด
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ตามประจักษ์ชอตงครงโบราณ
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ตามเรื่องทคณเกาเขาเดาซาน
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 เพราะว่านานเกาก่อนนครชม
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 อกททางว่าดียงมถม
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ก็พอดมพอควรจวนเวดา
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ปานระเห็จเหาะไปไม่ไกลหนา
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 มีช่างม้าเกวียนเขาแต่เอาแพง
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 มอถอไฟเต็นพดางดว้างแจ้ง
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ทำพลกแพดงกรูงกรึงทงหญิงชาย

๕๕ ๕๕ ๕๕
 ยังดำนกบังกะโดนอนจนด้าย
 ๕๕ ๕๕ ๕๕
 แด่วจคหมายตามเชนทเห็นมา

จัดตั้งเดื่อใหญ่ให้น้อยให้บ่อยซัก
อากาศค่อนข้างร้อนจัดทุกเวลา

วันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

กลับจากนครวัด

วนนทิกนาฬิกาเวดาร์รุ่ง
ดั่งดั่งของพร้อมหมดชนรณนทร
ครนถงพนมพรอมเรือพร้อมรบ
ดงเรยนทรฟ่วงพดางทางเคิมไซ
แฉ่วจอดคว้างอยู่กตางทะเลดำป
เรยนทรน้อยจอดคอยเรือเมดมา
พอชนเรือใหญ่ได้พาใจชน
ชนดั่งของเข้าห้องนกรองเพดง
เรือดำนดูไปเห็นใหญ่กว้าง
ขนาดเรือจักรราชดุจดดา
จะนอนหงส์บายหายกระเทือน
เดยงอาหารดีเวดาระอาแทน
เรือเมดใหญ่มาในทะเลกว้าง
นกกระทงดอยฟ่องอยู่นองเนือง
นกเขาชกชวณห่มมาเป็นฝูง

เตรียมพร้อมพรกจะกดยำรุ่งกว่า
พัดไฟฟ้าช่วยคดาบยส์บายตน

น้ำค้างฟุ้งไปรยปรอยเป็นฝอยฝน

จรดตจากบึงกะโดไป

คนกำกับของดั่งไม้หตงไหด

ดักครุใหญ่เรือเมด ก็แด่นมา

น้ำไม่ราบแรงจัดตมพัดกตา

คตนใหญ่พาพัดโคตงอยู่โคงเตง

หายเมาคตนทางทำค้อยกดำเก่ง

วนนเองหันหน้ามาเมืองเรา

ของต่าง ๆ บรรทุกแน่นอับฉา

ที่อยู่เขาจัดดีอาดไม่ขาดแคลน

เหมอนห้องเรือนงดงามตามแบบแผน

กุดแน่นไซคนพดเมือง

นกต่าง ๆ หากินเที่ยวบินเฟื่อง

กระดำเยืองโอบฉาบคาบได้ปดา

นกออกจุงแฉวหาดากมากหนักหนา

ไม่กลัวคนบิณฑอนอยู่ไปมา
 ในวันนเรอเดินดอดคน
 คิดถึงบ้านด้วยพรากรจากมาไกล
 ถึงมีสุขที่ใดก็ไม่ปาน
 คำโบราณท่านผูกไว้ถูกครัน
 ด่าปากมาหาวิชาไปพูนเพิ่ม
 เพื่อดนองรองบาทภวนัย
 เรอเมดแด่นเร็วไปได้สังเกต
 หน้าเมืองพนมเปญเช่นก่อนมา
 ได้พักผ่อนร่างกายพอหายเหนื่อย
 ค่อยสบายใจมากวายยากเย็น
 จะต้องการตั้งไรให้ลำบาก
 เชนอยากหาราชระเงดงแต่คอย

วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖

พอรุ่งแสงสุริยาทองฟ้าขาว
 มาหาตามเวดาทนคพดณ
 ข้าขอบใจนางสาวเป็นที่สุด
 เย็นแะหวานชื่นชอบข้าขอบใจ
 ข้าพอใจที่มีให้ท่านต้องยาก
 ขอเดกรับรองข้าในครานี้

เที่ยวหาปดาบิณฑอนตามกันไป
 จนตักคนเดือนดับไม่หัดบ่ไทด
 จะเจ็บไข้ชุ่นเชิญไม่เห็นกัน
 กับมีสุขที่บ้านเป็นแม่นมั่น
 ดงบั้นใดตามคนจะสุขโย
 ได้ดอเต็มหัวหน้หันดมัย
 ตามที่ใดเห็นดแะรุมมา
 ดองยามเคษจอดเรียบเข้าเทียบท่า
 จ้างคนพาชองไปไนโฮเค็ด
 ที่ด้าเมื่อยเป็นสุขไม่ชุกชัญ
 แต่ด้าเคญเรื่องพุดมิไชนอย
 ถึงมีปากเดยเปด้าเหมือนเต้าหอย
 ถึงเรียกบอยก็ไมรู้ภาษากัน

ผ้ายนางสาวการเปแดดจิงผายผน
 พุดจากันทวงทมิแกใจ
 ดุประดุจดังแะดวงแซไซ
 ที่เขาได้กรุณาแก่ชาน
 มาด้าบากรบกวณไม่ควรที่
 จะเป็นที่ชอบใจมิได้คดา

จึ่งนางสาวแจ้งความตามนุสนธิ์ แห่งยุบดข้อเคาเดาขยาย
 ว่าผู้สำเร็จราชการซึ่งเป็นนาย
 จึ่งสั่งไว้ให้ฉันมารับรอง
 หากต้องการพำนักไม่ยกเยือง
 เขาบอกว่าเร่ดังผู้มียศ
 จะไปไหนได้ตามความพอใจ
 แม่จะเผ่าภูมิศรีสวัสดิ์
 กำหนดนิตบัตร์หมายให้สัญญา
 นึกในใจมิใช่การล่วนตัว
 จัดเป็นทางราชการบรรหารใช้
 ข้าจึ่งตอบขอบใจนางสาวน
 มาเที่ยวชมงานการแห่งบ้านเรือน
 อนิเตรงยศศักดิ์ศรีไม่มีมา
 ของดไว้อย่าทอดให้ชุนเคือง
 กรุณาพาชมราชฐาน
 ขอขอบใจดังใดไม่เทียมทัน
 รถประจักษ์หน้าเงินแก่
 ขอมอรรด์ดองดเป็นรถด
 คนขับรถดวนแต่งดชาวม
 นอักษรรบกระบไม่ดบเดอน

ไม่สบายไปคางเดี่ยต่างเมือง
 ตามท่านองปฏิบัติไม่ขัดเรื่อง
 พอลดเปิดองเมื่อยด่าจะพาไป
 ให้จักรยพนตรตรงด่งมาให้
 ท่านดั่งให้ฉันประจำผู้นำพา
 ไม่ชองขัดคองบอกไปด่วงหน้า
 ตามเวลาดควรเห็นไม่เป็นไร
 จะมานักดวภัยหาควรไม่
 อันว่าไดคอดิดไม่บิดเบอน
 แด่นยนิคดั่งใดไหนจะเหมือน
 แดะเยี่ยมเยอนผู้คนพดเมือง
 จะเข้าเผ่าราชามควรเรื่อง
 ในไคเบองบาทบงด์พระทรงธรรม
 พระโรงกาญจน์ทควรจะผายผัน
 พุดจากนั้นดองผ่ายเข้าใจดี
 ช่างดวยแท่งดงามอร่ามดี
 หกดูบมเดียงเงียบไม่กระเทอน
 แถบคอดหน้าเงินได้ใครจะเหมือน
 เหมือนจะเตือนให้ตอบการขอบใจ

หมวกแก้วนั้นเขาพนหน้าเงินแก้ว
 อ่านไม่ออกแต่เดาไม่เข้าใจ
 ขำจนใจที่ไม่รู้การเรียน
 จึงถอนใจรับปัญญา
 ครั้นแล้วจึงพากันคลาไคล
 เห็นคล้ายหอพระร่มเกล้าเมืองเรา
 มีหน้าบรรณใบระกาช่อฟ้า
 ดีเมนต์ห่ออก่ออิฐฉันทยา
 เรียกว่าหอพระราชบรรณาลัย
 ด้วนหนึ่งต่อหลายอย่างต่าง ๆ กัน
 ผู้จัดการเขาออกมาต้อนรับ
 เทยหน้าคตทุกห้องด้วยยन्द
 อดหนึ่งต่อเติมหน้าคต
 มีหนึ่งต่อฝรั่งหนึ่งต่อไทย
 ขำพิติดอกออกมาตามเขาบอก
 หนึ่งต่อหน้าคตมาชานาน
 ดูเครื่องเงินเครื่องทองของโบราณ
 จัดตั้งเป็นแถวเรียงเคียงกันไป
 อีกสายสร้อยได้ตัวหวงผดอย
 ดูมาลายีนใหญ่จัดได้ดู

มีตราแดงอย่างคอตวย่อไซ
 จะถามใครก็จนปัญญา
 อ่านเขียนมากอยู่ไม่รู้ภาษา
 เป็นตัวชาดามากยากค้นดู
 ไปดูในพิพิธภัณฑสถาน
 แต่ความยอดปราสาทเดิมขึ้นมา
 มุขตดหัดท่าแข่งแรงหนักหนา
 ชานชาลาจอดรถหมดจดครั้น
 แดะเข้าใจศัพท์พจนานุกรม
 ทุกสิ่งสรรพครบถ้วนถ้วนแต่
 หอมค่านับเชิญเข้าในหอ
 เขาชวนชมออกเฝ้าให้เข้าใจ
 เป็นของหลักโบราณบรรหารไซ
 แดะแจ้งไว้แต่ความตามโบราณ
 เขาฟังออกอาจดังไปถึงบ้าน
 ได้ทราบการณทนต์ชาติใจ
 รัฐบาลเก็บรักษาไว้มองได้
 แหวนกำไถนานาตัวหน้าดู
 บินน้อย ๆ วางเรียงเคียงคุ่ม
 เป็นของมุกตงคองโบราณ

แฉะพิกษณ์ร่างกายหายวงเวียน

ข้าจดเขียนถ้อยคำมารำพัน

เวทนาบายนางสาวมาพาไปเที่ยว แฉะเคยเดียวเขาวงนรังสรรค์

คหุททรงประพาศพิพิภณท์

ชนดางนนของเทียบไวเรียบเรียง

อภิมชุมด้วยแฉะวอกาญจน์

ราชยานทองดัดกแฉะเล่ดียง

พระกตคหัททองขวางตงคูเคียง

บงด์รยเรียงจามรชอนตะวัน

ชนบ่นวางเครื่องราชูประโภค

มีโคะโคกพานทองกระโถนชั้น

ดงยาประดับเพชรพลอยทงหน

แฉะตะอนของดเชาแซ่แจง

หีบฝรังเห็นผงมรกต

คู่ดัดดไ่ดงามอร่ามแดง

ทงหีบทองดงยาด์เชียวแดง

ด้ายก้านแย่งนกคาบชนาบแฉะ

บรรณาการหดยอย่างต่างประเทศ

ตามดั่งเกดตงเรียงเคียงเป็นแถว

ผ้าปุมเส้นไหมควบดูเห็ดอบแฉะ

แฉะดวนแฉะของดมราค

หอกดาพต่าง ๆ วางในตู้

จัดเป็นหมู่หดยหาดากมากหนักหนา

ทองดัดกผกเกดียงแฉะดงยา

มีน่านาวางเรียงเคียงกันไป

ว่าขององค์ดมเด็จนโรคม

ให้ดะดมรวบรวมเอาไว้ได้

เป็นททอดทศนาผู้มาไป

ดุน้อยใหญ่เว้นวางไม่ห่างกัน

แฉะไปดในพระที่นั่งใหม่

ชอดด้ายไทยนิกมากหน้าชน

ชยเทวาวินิจดยดูใหญ่ครัน

ยกพนพนดั่งเหมชนศิวาดย

บันไดกว้างมีทางดุกกรงกน

เคนรอบชนชานนอกทงเห็นอไ้

พระทวารบญชรทงหน้าใน

ดัดกไม่วิจิตรแฉะบิตทอง

ดรมุขหน้าบรรณดัดชนทอด

มีด้ามยอดปราสาทไม้ดัดดอง

มุงกระเบื้องเขียวเหลืองแดงด้ายของ
พนักกระเบื้องปฐิตดินเหนียว

เทคนิกริตคิดแนวกบแผ่นดิน

มุขหน้าต่างเฝ้าเรียงเคียงรอบ

เพดานเขียนลึบปางวางท่วงที่

บุคัปกมาดาพระที่นั่ง

ไม่มีฉัตรท่ายเกรินอยู่ประจำ

ตรงศูนย์กลางวางแท่นเศวตฉัตร

เท่ากบฉัตรเบญจรงค์ทรงกัมภ

หน้าแท่นเศวตฉัตรเขาจัดตั้ง

พระเชนยองค์ใหญ่ทอดบนพาน

รูปพระเจ้าราชันศรีสวัสดิ์

ทรงเครื่องคณอย่างกษัตริย์ชดษา

ประทับนั่งยังแท่นเศวตฉัตร

ฝีมือทำเกลี้ยงเกลาหมดทุกตอน

ชอนายคอคองเป็นผู้นำ

แถวให้ร่ายกายมากับฐาน

พระที่นั่งมุขไค่นนไฉพระ

ทงเด็กใหญ่ย่นหงส์ประจักษ์

เขาบอกว่าพระเกิดในกาบหอย

อย่างทำนองพระที่นั่งอมรินทร์

ช่างทำแบบดวดด้ายคล้าย ๆ หิน

ดูทิวทัศน์ทุกแห่งแข็งแรงดี

ผนังขอบเขียนด้ายระบายดี

ดูกิดนายช่างฝรั่งทำ

อยู่ด้านหลังดวนทรงดูไม่ช้า

ดวดด้ายทำเรอว่าไม่หาค

ใหญ่ถนัดเกาชนเห็นเต็มดู

งามพอดยอดหมดจดเพดาน

แท่นมั่งดังกษัตริย์ปัดอ่าน

อย่างโบราณช่างจัดไม่ขัดตา

ฝรั่งจัดห่อถวายใหญ่หนักหนา

ถอราชดำตราคู่พระกร

ดูไม่ขัดท่าทางอย่างโอห่อ

ห่อด้วยบรรณชัประชิดฉัตร

เขาแนะนำให้ดูจนถ้วนถ

เป็นของทประกวอดอดฝีมือ

วางระกะพระทองของนับถ

ช่างฝีมือเต็มที่ไม่มั่งาม

องค์น้อย ๆ มาอดไม่ต้องถาม

บอกเป็นของนบถอบนดอนาม

ชานกชนคองกตทหวเราะไว้

ชาเคยทำชาชายเค็ดยมากม

ชาตอบว่าพระปาฏิหารยณ

จึงมาด้ด้านกเหมอนชกหน้า

มุขคานเห่นอด้สำหรับคังพระศัพ

โกษฐูฐูทองค้ำแะดงยา

โกษฐูฐูด้มเค็ดจพระหริรักษ

ว่าของเกำรักษามำชำนาน

นหนอฐูเจ้ากรงกัมพูชา

เขาบอกลนามตามฉดากดุมากม

เคยเห่นพระเบญจาในเหมองเรา

จำหตักตายดวดบักดวประจำ

นชนแท่นแะนฟ้าไซทาด้

คิคกระจกแะวความไม่งามตา

คุดวแะนค่างพากันคตาโคด

มีเทวรูปหตอตงคังโบราณ

ทงเกำไหมระคนปนกันบ้าง

มีหมอกกรนนามนคเรยงเบ่นกอง

เขาอญเชญเครองทรวงพระมงกุฏ

จะหาตามเหมองไหนดงไม่ม

ค้วยเขาไม่วจกด้ำนกท

กิงองคินคุดเคำเหมอนเราทำ

ค้วยบุญญาบารมีมิไซค้ำ

มกคดฉำเค็ดใหญ่ไครบูชา

เตรียมไว้ครบพระแท่นแะนฟ้าว่า

คุดทำทำคังคังโบราณ

ช่างจำหตกรบองคทรวงด้นฐาน

แะโบราณดาดอด้มอด

กคดงมาเจำนายวงคัพพน

ชาเบอทจะจคกำหนดจำ

งามไมเบาทรวงด้วนแะด้วนชำ

ด้วนทองค้ำประคับระยิบตา

แะแะคัมคตายทองคุดครำครำ

พรรณนามากนักษกรำคาญ

เขำคุดในหอบริคพระราชฐาน

ด้ค้ำคานคัมฤททบางบิตทอง

บนชนวางเรยบคไม่มหมอง

อย่างทำนองเขาเรองในเหมองไทย

อุดคุดให้คุดเบ่นการใหญ่

^๕พันทองคำดงยามประไพ
 พร้อมกับพระมาดาเจ้าละเหิน
^๕ออกทององค์หายอดพระชญา
 เป็นทองเกดยงทั้งองค์ไม่ดงยา
 กระจิงตัวบัวแวงแก้วประจำ
^๕ยังมาดาออกองค์ทรงประพาศ
 พวกราหมณ์เขาบอกเจ้าให้เข้าใจ
^๕รวมทั้งหมดต้องคดีสำหรับไซ้
 เขาเจ้าเรื่องพนเผื่อเหตอจะจำ
^๕พราหมณ์ที่เฝ้าเขาเชิญพระแสงขรรค์ ผักตุงวรรณงดงามอร่ามศรี
 ว่าของเก่าไม่น้อยหายร้อยปี
 ช่างใหญ่ยาวราว ๆ คือกคืบเศษ
 จำหักตายตั้งห้อยดอเอนอร่า
 จำหักเป็นพญาเอราวัณ
 ดายประกอบทองคราเขาทำดี
 เขาเจ้าเรื่องตำนานพระขรรค์
 คำเขมรไทยปนวนไปมา
 แดงนางสาวพาออกจากหอ
 ที่แต่เห็นได้ดัดไม่มีบัง
 เขาพาดคึดเขาวัดพระแก้ว

เจ้ากรุงไทยโปรดปรานประทานมา
 ดงามเกินทองยอดแดะยัก
^๕ซึ่งชาวภูมิพญาเป็นผู้ทำ
 ดูทรวดทรงชญาไม่งามซ้ำ
 กรรเจียกทำเอาอย่างมาข้างไทย
^๕หุ้มด้วยคาดพันทองดุมองได้
 ว่าช่างในเมืองนี้เป็นผู้ทำ
 ทรงานใหญ่เดียวเมืองหาดายหน้า
^๕จึงมีนำมาแจ้งแห่งคดี
^๕ท้าวโกสีย์โปรดปรานประทานมา
 ตามดังเกดเขาทศหนักหนา
 แต่เขาว่าราหูกเขา
^๕จอมดรรคเทวาทรงชัย
^๕มิได้มีรอยดกปรกตา
^๕ฟังคดีบากยากหนักหนา
 หมดเวดาไม่พอจะรอฟัง
^๕เขาชวนชบออกขอพระทวง
^๕เป็นหาดายหลังพนเผื่อเหตอจะจำ
^๕ดูรอบแนวเนดียงระเบียงคำ

เขียนเป็นเรื่องราวเกียรติยศไปทำ
 ด้านหน้าโบสถ์ถนอมเจดีย์
 ด้านเขมรเดาตามเนื้อความนี้
 ของสมเด็จพระเจ้ากรุงกัมพูชา
 พึ่งทำแล้วเวลาไม่นาน
 หวังเจดีย์นหมรูปทรงมา
 ด้านเขมรบอกเดารูปทำวไท
 มีมณฑปนพสุรย์อยู่ซ้ายขวา
 แต่พวกเขาเห็นงามตามนิยม
 มณฑปได้ไว้รอยพระพุทธบาท
 มณฑปเหนือเก็บงำพระธรรมไว้
 อุโบสถถนอมเป็นดั่งธง
 มียอดอย่างปราสาทคาดหงคา
 มุงกระเบื้องมณฑปดัดดัด
 หน้าหลังโบสถ์มีประรำไม้จำเป็น
 ในโบสถ์เขียนชาดกทศชาติ
 คอต้องเทพนมผู้มีอคร
 ที่ตรงกลางตั้งแท่นบุศบก
 ประดิษฐานพระแก้วรจนา
 เขาเดาว่าเจ้ากรุงกัมพูชา

แต่หมอดำภาพเขียนไม่ได้
 ทำพอตรงเครื่องอย่างเต็มที่
 ในเจดีย์บรรจุพระอังคาร
 ไว้สักการัดนุคจนบุตรหลาน
 ผู้ศรัทธาเห็นว่าแต่ไทย
 บนหน้าตาเต็มดัดไม่ได้
 ผู้เป็นใหญ่ภิญโญโรคม
 คะเนตาถ้วนทรงดูไม่ดม
 ข้าพดอยชมตามเพรงด้วยเกรงใจ
 มิได้ขาดคนพากันมาไหว
 ฤกษ์แจได้ตรวจดัดแล้วคตรา
 ตรงกลางนหมมุขเป็นดั่งหน้า
 ถ้วนหน้าอย่าพิมพ์นุคดัดเมค
 พอเขาทำตามทำตาเห็น
 ออกมาเดินเรอราไม่นาด
 ดัดอาดแต่ภาพนั้นเต็มด
 ก็พอดูภาพใหญ่ด้วยโกดดา
 ดายกนกปิดทองมองแจ่มจ้า
 พระพักตราด่วนกะจ้งหะด
 ทรงศรัทธาเดอมได้อย่างเต็มที่

ตั้งเมืองนอกให้ห่อพระแก้ว

พวกเขมรผู้เฒ่าเขาเด้าว่า

กัมพูชาเป็นใหญ่ทั่วภาค

องค์พระแก้วดูไปได้เหมือนขวิด

ชำนาญใจคอเขายังย่น

มีพระทององค์ใหญ่เขาได้ดู

เครื่องประดับทองคำและดงยา

ทงเหนือโตชุกชมฉากกน

เครื่องบูชามาตงดัดบชอย

พนโบสถ์นพุดาดด้วยเงินแผ่น

ชำนาญเคี้ยวกราบกรานพระมณ

ออกจากวงเวียนพิงค์คัต

พิพากษาตามทมิประเทศ

ศุภการห้าคนเป็นเขมร

แฉะจดหมายถ้อยคำควพยาน

ฝ่ายนางสาวชกน้าซึ่งพระองค์

ให้รู้จักเรียงตัวทั่วกันไป

คำตักใหญ่กว้างสร้างพงแล้ว

ไว้เป็นที่ตั้งการประชาน

ไปภายหน้าเขมรจะเห็นผล

พระแก้วต้นเมืองไทยจะได้คน

เขมรอดความงามกว่าแก้วอื่น

ดูแข่งขันด้วยใจได้ศรัทธา

งามพอดูทรวดทรงและใบหน้า

เห็นวาวตาแต่ตะเม็ดดวนเพชรพดอย

ทำเป็นชนหน้าในไว้คั่นน้อย

พานใหญ่น้อยสูงต่ำทำพอด

ด้นิทแน่ววามอร่ามศรี

ออกจากที่อารามด้ามโม่งเย็น

ศุภการออกนงบดตงกเด้น

เท่าที่เห็นมีฝรั่งประชาน

ช่างจัดเจนชกแทรกดูแตกฉาน

ด้นชำนาญแคล้วคล่องดูองไว

มณวงศ์เป็นราชบุตรใหญ่

เชอปราศรัยต่าง ๆ เป็นอย่างดี

จึงผ่องแผ้วงดงามอร่ามศรี

๑. ว่าเป็นพระสนองพระองค์สมเด็จพระนโรดม. ๒. ว่าเป็นราชทายาท.

คกชนเคยรูปทรงกเขาท
 นางสาวจึงพาออกมาจากศาล
 ช่อออกญาจักรเวียงชัย
 รูปร่างอันผิวนขาวขาวเขมร
 คุณหญิงท่านพูดไทยได้ชำของ
 ถ้ามถถึงการมีบุตรและภรรยา
 ทงผวเมยเคาเงอนช้างเหมือนไทย
 จดนาชามาเตยงเป็นการใหญ่
 แดวดาเขากดบีมาไม่ช้า
 ตามถนนหนทางอย่างด้อด
 ทงรถยนตรรถดากมากมายครัน
 มีคกรามใหญ่โตระโหฐาน
 มีมือเขาทำแบบแบบคายด
 รวมนถนนหนทางกตางนคร
 ญวนเขมรปะปนระคนด้า
 ราชันเรียงรายเป็นหาดายแถว
 เป็นช้างเงินช้างทองของดี ๆ
 แดวนางสาวพาดังยังที่อยู่
 จะไปไหนได้จัดไว้แม่นยำ

เขาทำดเด้าบว ควบนใด
 ไปเยี่ยมท่านเด้าบดใหญ่
 เขาตั้งใจแต่งสรรพไว้รับรอง
 พุดชัดเจนรับเราไม่เค้าร่าหมอง
 ดูท่านองท่าทางอย่างพอใจ
 ฟังถ้อยคำวาจาคุแจ่มได้
 อชฌาณยชาเห็นเป็นผด
 ขำชอบใจเหตอดนเป็นพินท์
 นางสาวพามาไปอีกทอดครัน
 เขาบัดกวาดคอยคอยกวาดชน
 เดียงด้นไปมาในธานี
 แดตระหง่านค่านวนไม่ถ้วนถ
 เห็นทวงทนายช้างฝรั่งทำ
 ไม่ดีกว่าไซ่ง่อนหรือเกินกา
 แหกประจำคำขายมากมายมี
 แดดวนแดวขายของกฬองมี
 บางแห่งมีอาหารเป็นร้านชำ
 เราได้ดูได้เที่ยวเดียจนชำ
 รถประจำคอยท่าจะพาไป

เวดาคำรับเชิญไปกินเลี้ยง

เขาแต่งรับรองคัมภ์ใจ

คือตัวท่านอธิบดีศาล

ชวนพูดจาปราศรัยเป็นไมตรี

ข้าชอบใจในเขาเป็นอย่างยิ่ง

ทั้งภรรยาเขาด้วยช่วยอวยเชื้อ

เลี้ยงแถมพามาตั้งยังโฮ้เค็ด

เวดาคิดเค็ดนคืบนอนหลับไป

หากความผู้ถามเมืองงามน

ขอตอบถามตามเช่นที่เห็นมา

ที่เมืองเราเป็นพระมหานคร

ด้วยงามดรรพเหมือนกับวันเพ็ญเดือน อ้นดอยเดือนเจ็ดดำในอัมพร

วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

ด่วงต้องนาฬิกาเวดาคเข้า

จากโฮ้เค็ดเดินไปในนคร

ดนามหญ้าป่าไม้คล้ายดุสิต

มีถนนรอบพนมเปญ

มีกรงสัตว์น้อยใหญ่แต่ไม่มาก

นกกระเรียนนกเขาดูเหว่ตาย

บ้านโกตเคียงที่ทางเขากว้างใหญ่

จัดดอกไม้ดงามอร่ามดี

ผู้จัดการรับรองอย่างถ้วนถ

มิได้มีชุนของทำนองเกดอ

ด้วยความจริงไม่มีที่เค็ดมอ

อย่างเพื่อนเกดอที่ชอบข้าชอบใจ

ไม่ดำเค็ดชุนหมองค้อยผ่องได้

จนอุทัยดั่งสว่างกตางภา

จะเปรียบกับเมืองไทยไหนดีกว่า

เหมือนดารามาเปรียบเทียบกับเค็ดน

งามบรรดุดได้ใครจะเหมือน

ยังว่างเปล่าพากันไปเที่ยวก่อน

บทจรแวะชมพนมเปญ

แต่เด็กนิตไม้ป่าเท่าตาเห็น

ได้ดมเย็นชุนเนินเค็ดนบาย

เค็ดโครงตากหางโซโคใจหาย

เห็นคนกรายบินพากันมาพรู

แดงเดินวนชนไปบนไหต์เขา
 เป็นเขาคินหินแดงมีแฉ่งภู
 มีรูปเจ้าราชวงศ์รัดวงศ์
 แต่งเครื่องทรงมงกุฎจุฬามณี
 รูปช้างชวาทาเป็นทหาร
 กระเบื้องเคลือบคอดชิดสนิท
 ช้างซ้ายขวาเป็นนางพนักงาน
 กระเบื้องเคลือบดงดมระคน
 คดไว้ตรงหน้าเนินทางทิศใต้
 ดำหรับให้คนไปได้บูชา
 บนยอดเขานมมีเจดีย์ใหญ่
 ถัดลงมาค้ำยยอดดงค้ำยค
 ว่าเป็นที่บรรจูประองการ
 และมีพระบรมธาตุบรรจุไว้
 มีวิหารนำคูอยู่หนึ่งหลัง
 ควรซ่อมแซมเอาไว้จะได้ทน
 ทำบันไดคดตรงดงทางหน้า
 มีรูปสิงห์ประจำทำพอดู
 ว่าศักราชเท่าใดก็ไมรู้

ประมาณเอาแก้วาพอได้อยู่
 เทยวเดินดูไม่เท่าไรเขาทอง
 เขาห่อขัดเจดีย์ไม่มีหมอง
 ว่าถูกต้องไม่ผิดคันทัด
 ถอดชานแดงเห็นเป็นด้ามดี
 ระบายดีให้เห็นเหมือนเช่นคน
 ต่างเชิญพานย่างเยื้องดวนเครื่องคั้น
 ดุชอบกตดีคตจนชดตา
 กระถางใหญ่ปักธูปตั้งไว้หน้า
 ห่อแดงหาดาภหาดายรายด
 ตั้งเกดในรูปทรงไคถวนถ
 เห็นทวงทเคาศคตคตกับไทย
 ของกษัตริย์โบราณผู้เป็นใหญ่
 ดำหรับได้สักการประชาชน
 จวนจะพังกาบกันดบด้น
 ดำหรับคนมาไปเพื่อได้ดู
 มีนาตาเป็นพนักเห็นหักอยู่
 ไปปะครุเขมรเฒ่าเฒ่าค่านาน
 คุณทวดปู่ใหญ่เฒ่าท่านเฒ่าชาน

จังจดจำด้วยเห็นเป็นตำนาน
 ว่าพุทธทำนายทรงทายไว้
 จะเป็นราชชนกหรือรอง
 พระมหากษัตริย์ผู้ทรงราชย์
 แดะเมืองอนจะช่วยรื้อวญกัน
 ครนต้นกาดนามมาหาดายร้อยปี
 มาติดอยู่ฝั่งหน้าทางท่าเรือ
 ยงมีเฒ่าชราศรัทธามาก
 อันมีนามสมญาว่าตาเพี้ย
 เห็นเขาหยดอยคติดอยู่หน้าบ้าน
 อธิษฐานกุศตมาดุดจน
 จงช่วยชาชดอซึ่งเขา
 จะนำไปพักไว้ในกตางนา
 พอจบคำได้ยงดัดยออธิษฐาน
 เขาก็ดอนเคดอนตามความดบาย
 ที่ท่านนจงชอว่าท่าเรียบ
 ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้
 คนนับถือดอชาในตาเพี้ย
 มีเงินทองต่างไปให้บูชา
 แดะจัดสร้างสถูปวิหารน

จะเป็นการเท็จจริงไม่รับรอง
 กาดต่อไปที่นี้ไม่มีดอง
 ทงเงินทองเพิ่มพุดมบรรณครน
 บำรุงศาสน์นยงให้คงมั่น
 ดำรงพันธุคุณช่วยจุนเจือ
 ภาเขานดอยนามาแต่เหนือ
 คนมากเหตอมาดทุกเขาเย็น
 แดะจนยากทรพยต้นข้างแด่นเขย
 มิได้เว้นว่างนานในการบุญ
 แด่นดำรายหญัตยมิได้ชุน
 ผดบุญเดี๋ยดัดทำมา
 ให้เดอนทชนพนจากหน้าท่า
 เพื่อจัดสร้างวัดวาตามดบาย
 เขาเชอกบ้านผูกตากเหมือนใจหมาย
 แดะหย่อนด้ายบายหยุดไว้เค้น
 ตามทำเนียบโบราณดถานท
 ตามคคณเฒ่าท่านเดามา
 มิใช่เด้นตานดหนักหนา
 แก่งมเงินตรามากอนนค
 คางเกษมเปรมปรืออย่างมหนัก

จึ่งเอานามตาเฒ่าชอเขาพจน
 ครนดวงกาดน่านมาหาดายร้อยปี
 จึ่งตงเมืองให้ชอพนมเพญ
 ฝ่ายท่านผู้เป็นใหญ่ในเมืองน
 พรอมเจตยวหารแะค้ำดา
 ตะวันด้ายจิงกดับมาที่พัก
 แดวอาบน้าอาบท่าภาษาเยน
 กินอาหารกตางวันแะมิชา
 นางสาวการเปแะดส์มาพาไป
 แหวถนนตัดตรงไปทางเหนือ
 ขั้รถเร็วเกินไปใจหวั่น ๆ
 ระยะทางถึงเขาพระราชทรพย
 ด้ามดืบหักกิโดเมตรมีเศษปดาย
 ดงจากรถพ้าวขนบนเขา
 แดวบอกเรื่องให้ฟังคังจาง
 มีเจตยหาดายของคบนหยอดเขา
 คนไมชนคุดมรกปกอยู่กตาง
 ว่าองคณนบรจอุสูชาต
 คอดัมเตจพระรามาชบด
 อิกองคหนึ่งนบรจอุสูชาต

ตามเลกด์รราชว่า “พนมเพ็ญ”
 ตำบลนรูงเรืองไม้เคองเขม
 คนอยู่เย็นเป็นสุขทุกเวดา
 จงซ่อมแซมให้ดชนหนักหนา
 ผู้ตญจรไปมาไม่ด้าเคัญ
 ยังด้านกทอยพอมองเห็น
 ที่โศเค็ดผ่อนกายดบายใจ
 ได้เวดาบายโมงหาชาไม้
 เมืองอุดงค์มีไชยช่างโกดครน
 มีหน้าเบอรธไชไม้ผ่อนผน
 ดุไม้ทหนถวนพานยตาตาย
 กำหนดนบตามหตถทบทภหมาย
 ไม่มากมายก็จะถึงเมืองอุดงค์
 คนนำเราคูไปมิได้หตง
 เคนเวยนวงตาเฒ่าแก่เด้าพดาง
 ค่อนข้างเก่าเห็นอัฐมูพงบาง
 แท้ทาทางด่วนทรงดเชาท
 พระจอมราช ณ เมืองอุดงค์
 ณ องค์ทตม้ายางซ้ายมา
 ของพระบาทนกกองค์พระดัฐเจ้า

อักขรวิทย์ในกรุงกัมพูชา
 คำเขมรปนไทยได้จนยู่
 พอเป็นเดาเค้าความมิใคร่ตรง
 มีแผ่นดินเพนคัหน้าจรรกรเรื่อง
 เหมือนตำนานผู้อ่านต้องเข้าใจ
 เดินทางระหว่างบทยอดเขา
 เห็นทุ่งนาอุดมรอบเป็นขอบคัน
 มีปราสาทหินน้อยรายเรียงดม
 ว่ามทรพย์มากเหตอจะคณนา
 ใต้เป็นเครื่องบูชาอุฐิธาตุ
 จึงขอเขาราชทรพย์มาชานาน
 ดุริหารพระครูผู้วิเศษ
 เขาเดาเรื่องให้ฟังแต่ดังมา
 ว่าพระญวนขอเจนนครเกรงครัด
 ไม่กินเนื้อกินปลาทั้งคาบ
 ว่าเป็นผู้ธรรมอันวิเศษ
 ประพฤติแต่ชอบระบอบธรรม
 อยู่ประมาณนานมาเวดาควร
 ด่านศิษย์นบถอนนมากม
 แลดูไปดุริหารพระนาคปรก

อัฐิมาบรรจุไว้หทัยองค์
 ยาวเป็นคองพวงแต่ถักยงหดง
 แดงเคียววงคุดจอกันต่อไป
 ดำหรับเบองหน้าผู้จะรู้ได้
 จะมีได้ดังปพระคนกัน
 จะดั่งเท้านาคพรตนครดวรค
 ต่างผายผันคุดพดางตามทางมา
 แดงเคียวมรดกดกหนักหนา
 เจ้าพาราเก็บฝังตรงโบราณ
 พระจอมราชกัมพูชามหาศาล
 คำโบราณบอกเล่ากันต่อมา
 ตามดังเกิดเห็นเค้าเก่าคร่ำคร่า
 ครองพาราอุดงค์ดามังค
 ปฏิบัติในศีลพระชินดี
 อยู่เขานคนดอนบถอครน
 แดงเคียวเทศน์ดังด้นให้ผ่อนผน
 ทำบาปนจะตกอเวจ
 จึงพระญวนวอดวายตายเป็นผี
 ดั่งร่างรูปนชนไว้ได้บูชา
 หน้าคักตกประมาณดามศอกกว่า

พอดูได้รูปทรงวงพักตรา
 พาไปคูวิหารไว้พระโค
 อาศน์ขององค์พระคู่
 เขาพาชมไม่หยุดบนยอดผา
 จึงพาเข้าโบสถ์ใหญ่ดีใจครัน
 พระประธานทำไว้ใหญ่หนัก
 ห้าวากวามันเศษไม่คลาดคล้าย
 ว่าพระเจ้าธานีศรีสัตต
 ปฏิสังขรณ์ดวงเวดามาช้านาน
 องค์ยิ่งเติกกว่าองค์หุดวงพ่อโต
 ล้วนทรวดทรงของเราคูเขาคี
 อันตัวเราค่อยลงบรรจงกราบ
 มุนีละอองเบือนสักปรกครัน
 ไม่ใช่วัดไร่หวาหรืออาราม
 แต่เป็นของโบราณนับกาลไกล
 ดั่งดาร์นางด้าวระวีงคงตาแด
 รังเกยจพระนนให้เข้าใจกัน
 เขาพาไปที่หนตำบลหนึ่ง
 รถเราไปหยุดตรงทรงพอด
 เพื่อนำรถผิงไฟผิงโน้น

ควนาคาศ์ยรัชก็คู่
 ไม่ใหญ่โตพอดมณถานที่
 ฝีมือคนเฒ่าเก่าครัน
 ออกเมื่อยขาตามัวแทบตัวดิ้น
 พักคูกันดมพัดเย็นสบาย
 แต่หน้าตักหนักการประมาณหมาย
 พระเศียรปดายยอดคำคำเพดาน
 โดมหลังหนักแน่นเป็นแก่นดาร์
 พิงได้รจากการแถวได้ไม้กับ
 วัดไชโยนี้งามอร่ามศรี
 ดกกว่าจะเปรียบไม่เทียบทัน
 เบญจางค์ภาพพร้อมยิ่งทุกสิ่งสรรพ
 จึงฉายผ่นออกจากพระโตไป
 ไม่มั่งคั่งมมิดอยู่ที่ไหน
 บรรจุไว้องค์การมานาครัน
 หนึ่งคอยแย้ในรถไม่ฉายผ่น
 ไม่ฉายผ่นจรงรอไม่จรด
 ดูแข่งชิงคล้ายศตาดรมวิถ
 ต้องรอริแต่ตรงไปดงแพ
 จะผาดโฉนวิชิไหนไม่ได้แน่

จึงจำเป็นจำใจลงได้แพ

แฉ้วดาวดวงดขิงขวางทางดำเนิน

แพหยดล่ฟานเทยบเรียบรอยค

รถหยุดเต็มนามนบนท่ายรถ

พักล่บบุหริบยุไม่คยเกิน

คำบดนชอตะไรชาไคถาม

ชอเหมรจำยากลำบากจะตาย

เมื่อดแล้วไม่ย้อนไปทางเก่า

ด่ชวโมงเค้ชทางกตางบัจจันค

คณนายแมตเย เชิญไปเดยง

แฉะช่างพูดภาษาไทยทำใจเย็น

ช่างแต่งบ้านตระการอย่างคตก

ทงของเก่าของใหม่หาได้มา

พร้อมทงภรรยา มาค่อนรับ

คูนิดล่ยใจคอเป็นน้กแดง

ชาชอบใจทไคเชิญมาเดยง

แฉ้วตากดบ้มานอนผ่อนร่างกาย

ขอเพียงแต่ไคนำชามนท

ชวยกันค้ำคะบ้งจนถึงท

รถยนตรรชนพตางตามทางเดิน

ไม่รวหยดเร็วไวไม่ขัดเขิน

แฉะค้มเคนชนนงระวงนาย

นางบอกนามมิไคจำชาทำหาย

ไม่ชวนชวยามาคิดให้คคกน

กดบ้พาเข้าทางใหม่ไคถมหันค

พอคำพดนมมาถึงพนมเปญ

แกคยล่ยงคงน้กชมกเดน

คแฉเป็นคณล่ณุกทุกเวดา

เขาหยบยกของอวดอย่หน้กหนา

หิวเราระราล่ยงคณเป็นกนเอง

น้กชอบช้บดาร์องทำนองเกง

ไม่ครคเคร้งถอตามความล่บาย

เห็นพอเพียงเออเพอนนเหตอหตาย

ค้อยล่บายหายเมอยทเห็นชยมา

๑. นายแมตเยนี้ รัฐบาลฝรั่งเศสเคยตั้งให้เป็นกงสุลประจำมณฑลอุบลราชธานี
เวลานี้เป็นเวลาดังประจำมณฑล “กันดาล”

วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

วณนชาหาเวตาไปเยี่ยมท่าน	ผู้สำเร็จราชการ โดยรดา
ต่างปราศรัยพอได้แก่เวตา	แล้วกลับมาทักถามนักเรา
วณนนางสาว ดำอังกา	เชิญไปเลี้ยงหาที่บ้านเขา
เจรจาปราศรัยเอาใจเรา	เหมือนเพื่อนเก่าคบคากันมานาน
หญิงคนนั้นพูดจาเป็นนักปราชญ์	เขาวนฉลาดความรวดเร็วทัน
อ่านหนังสือหลายภาษาทำชำนาญ	ทรงรู้การแบบบรรพบุรุษ
รามเกียรติ์ทุกเล่มแก่อ่านจบ	และทวนทบทวนเรื่องใดถวิล
แกถามถึงรามเกียรติ์ฉบับ	ที่ใหม่พิมพ์บางหรืออย่างไร
ข้าบอกว่าจะคงจะมีทบังกอก	ถ้าพิมพ์ออกแล้วจะรีบส่งมาให้
ได้แต่เห็นหนังสือภาษาไทย	แกมิ่วหายเรื่องถวิล
แล้วขาดอกดับหงายหงาย	ไม่อดกลั้นของจิตไว้มาก
ดังไปแคบดวงหน้าไม่ขาด	เหตอไว้มันแต่ของจะต้องไซ้

วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

ตอนคำค้นวณนส่วนตัวท่าน	ผู้สำเร็จราชการมณฑลใหญ่
เชิญไปเลี้ยงอาหารดำรายใจ	ด้วยคนไทยนานที่จะมีมา
เขาวางชอชานางข้างซ้ายท่าน	ผู้สำเร็จราชการอยู่เบื้องขวา
ถัดต่อไปนางสาวผู้นำพา	คือ ๆ มาด้วยฝรั่งสะพรังไป

๑. คือนายโบคุเอ็ง เรสตันส์เปรีเออร์ (พึ่งกลับจากต่างประเทศ) ๒. นางสาว
ชุนกานการ์เปแลสคนนี้ รัฐบาลฝรั่งเศสให้เป็นสมาชิกในโรงเรียนภาษาตะวันออก

เขาแต่งเครื่องราตรกันทุกคน
เราแต่งเหมือนเขมรคุดคู้ใจ
เราก็ก็นอวระเหมือนกะเขา
ใช้ต้องการของคัมภีราคา.

เขาจัดโต๊ะอาหารตระการด้วย
ทุกสิ่งสรรพบรรดาที่ของใช้
ขอขอบคุณต่อท่านเป็นอย่างยิ่ง
จะไปไหนจัดให้คนรับรอง
เสร็จเรียบร้อยแล้วอำตามิชาโย
ได้พาคุณท้าวไปไนบุรี
นางสาวมาดั่งช้างจนถึงรถ
จนรถเคลื่อนจากมาดาครรรได
กตบมาถึงทพกมทนต์ชา
เพื่อพกผ่อนร่างกายสบาย

วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

คนแต่เขาดังให้หาซื้ออาหาร
ตามแต่จะขอหาเอามาไว้
นายวุฒบอกว่าไม่มีที่ซื้อหา
ไม่รู้จกมกคุณกับหนทาง
ข้าจึงลงไปยังหัดงโฮเค็ด

นักอายคนเจ้ากรรมทำไฉน
ไม่มีไปอันอันจนปัญญา
เพราะว่าเราจำเป็นดังเช่นว่า
ต้องแต่งเครื่องเดินป่าทมิไป
ประดับด้วยมาดาตุลาคได้
เพื่อตั้งใจประดับไว้มอง
ไม่มีดังมาเปรียบเทียบเป็นสอง
ควรยกย่องด้วยใจเป็นไมตรี
แสดงความรักใจแก่สาวศรี
มิได้มีรังเกียจประการใด
ข้าจำจดเงื่อนเคามาเถาไซ
ยังชอบใจด้วยดีจดังดี
ต่างคนต่างไคดคดาไปดู้ที่
ได้รับความสุขดีสำราญใจ

ทางกันดารไกลมากเป็นไหน ๆ
เพื่อจะได้มีกินไปตามทาง
ร้านขายค้าไม่มีที่ข้างต่าง
จะเอ๋ยอ้างกับใครไร้ปัญญา
ก็มองเห็นของคัมภีรณกหา

ชนบั้งยาวใหญ่มีเหยทา
 ชนบอกเหม่มีว่าให้ผาคัด
 ชนมอขายยกกระอักกระอ
 ชนชนมตุกไม้เอาไปบ้าง
 ต้องไซ้ไปชนมแตะนมเหย
 พอเวดนาพิกาต้องโมงเช้า
 ต่างชนรถแด้วพากันคตาโคด
 เดินทางมาจากเมืองพนมเปญ
 ชนรถดัดบไมด์ครรรไโดโร
 แด่เป็นเบ้นทตาทากอากาศ
 รถไปมาหัดกได้ไมเคดงโคดง
 มีตาดโคโรไมโอโง
 ทพนโรงเบ้นคณคณทงน
 มีคกปดุกชนเคยวดำหรับเช้า
 มีโรงรถห้องครวทวจำนวน
 คับคณไมคกทวหวิน
 รุดกเบ้นไมนอยคอยเรอเมด

วันที่ ๑๔-๑๕-๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

ดามวันนอยแคบไม้ไปไหน
 คอยนบวณงชดุกเคยวชดุกน

อักนนาชนมมีถมไป
 บั้ง ๆ ยัดได้กรอกคองบอกไป
 ให้ผาได้ทาแยมแตะแถมเหย
 ไม่มากอย่างห่อมิคไม้เปิดเผย
 ทำท่าเคยพุดเคาจนเข้าใจ
 เขาจัตเขารยณศรมาดั่งให้
 จะรับไปแคบยงบั้งกะโด
 หนทางเห็นโกดมากอยู่อักโซ
 ถึงบั้งกะโดพอดดัดชวโมง
 เป็นเนินลาดเขาใหญ่คั่นไม้โด่ง
 มีบ้านโรงเรือนเรียบข้างเงียบครน
 ตามร้านโรงมุงจากฝาตะกน
 ชายของกนคาศคณพนแต่ญวน
 ที่เชิงเขาป่าแด้รงแด้งเบ้นคณ
 หนาบ่านคณนคณตรงดงทะเล
 คดอดคณเงียบนคณชกทวเหว
 แด่โอเอคคอยคณคณคณคณ

พักผ่อนใจหน้าตาคอยพาชน
 หาหกคณเหมอนเคอนไมเคดคณคณ

ตะวันตบดับยอดภูเขาสอด
ต่างพูดจาปราศรัยกันไปมา
เขาบอกว่าเร่ดังตั้งให้มา
จะจัดรถมาให้ไปหนึ่งคัน

วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

พอตะวันพวยพุ่งขึ้นรุ่งเรือง
ต่างชนรถพร้อมกันในทันใด
เดินทางระหว่างเมืองกำโบสถ์
มีตลาดซื้อขายไม้โกโร
มีสะพานยาวข้ามลำแม่น้ำ
คล้ายนครลำปางทั่วอย่างมี
ระหว่างกลางพอทางรถหักได้
ข้ามไปแถวเดียวรถบดจวบ
เขาคดวกชนไปบนไหล่เขา
คิดใหญ่ซ้อนทับเหมือนจวบวาง
ตามริมทางแต่ข้างล่างเป็นเหวลึก
ชนรถเร็วจริง ๆ เจียวอยู่
เขาว่าเจ้าชานศรั้งวัดดี
คนชนรถพลาดทำนัยตาตาย

จึงเจ้าเมืองกำโบสถ์ เขามาหา
ภรรยาพาที่เขาตครน
เพื่อนำพาครอบครัวรอบหัวขอบชนันท์
ต่างพูดกันไม่ช้าเขาตาไป

จึงเจ้าเมืองจัดรถยนตร์มาให้
เขาพาไปเที่ยวชม "พนมบอโค"
เป็นเขินโซดทางไปโกดอโซ
คึกคัก ๆ ก่อวนชอบกอดดี
เขาหล่อทำด้วยปูนดีเม้นต์ดี
เขาทำดีแน่นหนาอย่างถาวร
จะนำไปไม่อดกันด้าด่อน
เชิงสิ่งขรณซ์ของเขาดำเนินทาง
สูงไม่เบาต้นไม้ใหญ่ดั่ง
อยู่ริมทางไปมาด้วยหน้าดู
ให้รู้ดีกลัวดเดี่ยวในใจอยู่
พลาดตกครุรถหักกตงตกตาย
ดั่งให้จัดเจ้าจอมไปมากหลาย
รถพลาดหงายพดัดตกหักคะเมน

บรรดาเหล่าเจ้าจอมคอแซนหัก
 ตั้งเกิดคนรกรูเจนนัด
 ขบรถชนไปจอดบนยอดเขา
 ดูเกาะน้อยดอยหย่อมเป็นจอม^๒ กดาง
 มีไฮเต็ดใหญ่งามถึงด้ามชน^๕
 ห้องอาหารใหญ่กว้างด้าอังก^๔
 ไปเยี่ยมผู้ดูแลการก่อสร้าง^๕
 เขารับรองอย่างแขกทแปดกมา
 เขาเชิญไปรับประทานอาหารที่บ้านเขา
 ข้าราชการชอบใจที่เขาเชิญ
 คุยถึงเรื่องยงต์ตัวที่ในป่า
 ยิงเสือโคร่งควายป่าทำท่าเพ็ดย
 แะยิงเหยียงกว้างได้ไม่น้อย
 ตามผนังหุดายอย่างมีกวางวว
 ก็นข้าวปลาอาหารกินได้รสจรรพ
 ฝนตกมากเปียกตัวกันหนาวเหนย
 ดเขื่อนรอบขอบตงขวางน้ำฝน
 เทยวดูที่ต่าง ๆ แยกทางไป

บ้างตายชกอยู่หน้าภูผาแผ่น
 ในบริเวณห้วยเขาตำเนาทาง
 ดั่งไม้เบา แดเห็นทะเลกว้าง
 เห็นข้างด้างฝนตกอยู่มากม
 เขากะกนห้องอยู่ดูถวนก^๕
 ทงมทห้องถารอ่านถาร^๕
 ดูท่าทางเข้มแข็งแรงหนักหนา
 แะพูดจาได้ยงคงพงจนเพ็ดน
 ถ้วนตัวเราหิวจัดไม่ขัดเขิน
 พงคุยเพ็ดนออกนทงผวเมย
 แะออกท่าทางคดกไม่ปดกเป็ดย
 มนงวเงยโคดผงเกอบถงตัว
 เอาติดห้อยเขาโหนกกะโหลกหัว
 เตื่อหุดายตัวบอกกรว่าผเมย
 แะวดากดบหตงไปใจจะเหย
 รถได้เกยรเคินหน้าแะวพาไป
 หุดายร้อยคนใช้อาบหาหมดไม่
 ยอดเขาใหญ่ราบรนเหมอนพนดิน

๑. สูง ๑๑๐๐ เมตรกว่า ว่าตัดถนนขึ้นถึงยอดเขานี้ ๓ ปีที่แล้ว. ๒. เมืองกำบ้อช

๓. เมอร์สเอร์ ริชอม เรลิตังพนมบอโค.

มีฝรั่งประจำอยู่ทำไร
 แต่บางแห่งระคนปนทรายดิน
 ไปดูธารใหญ่ตามน้ำตก
 เป็นฝอยพุ่งทบับมประจำ
 คนเพนชนงดงามตามถ้ำธาร
 คนอบเชยชนปกจนรกดิน
 ดอกไม้ป่าเหมือนผ้าชมพูดาด
 เป็นดั่งเห็ดองแดงไปจนไถดดา
 วนนฝนตกมาเป็นท่าใหญ่
 เป็นควนกดุ่มหนาวเย็นไม่เห็นทาง
 ต้องขบรลชา ๆ เวลาดง
 เดี๋ยวชนกกองร้องระรวิ
 ระยะทางระหวางนเขาบอกเดรัจ
 กตบมาบ้ายสามโมงครึ่งถึงที่เรา
 ยอดเขาหน้าใครอยากไปทั่ว
 ดัดบเหรัญญจ่ายไปไม่โยกโย

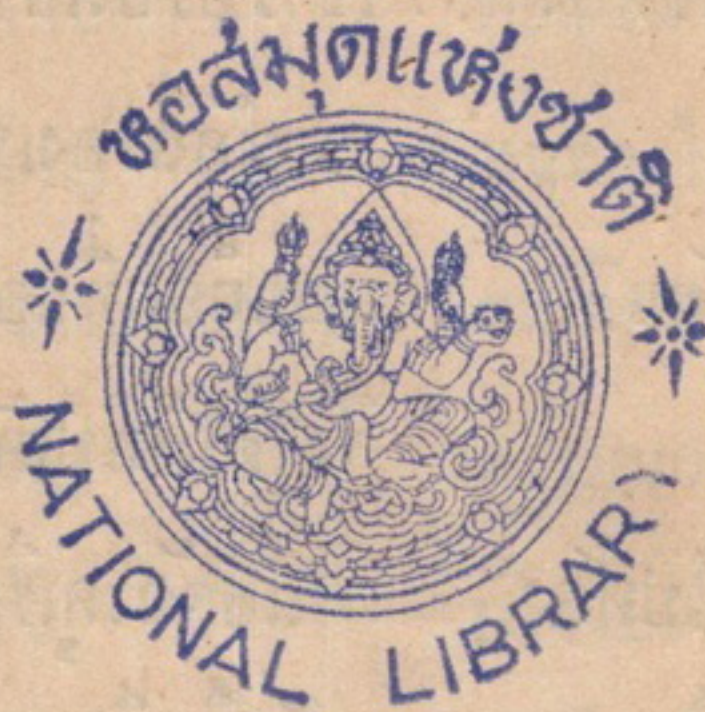
วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

วนนหยุดพักผ่อนนอนดบาย เขียนจดหมายตามเรื่องมากหนักหนา
 ที่ใครได้เห็นตลอดมา
 ให้ตามเขียนไปตอบขอบใจท่าน
 เป็นดั่งจาดรรเดรัญไม่เกินจริง
 ผู้ดำเรจราชการเป็นอย่างยิ่ง

แด่ไปคาษคนแต่พนหิน
 ผักมันด้นไม้ดุกเขาปลุกชา
 ไหลชก ๆ พุแตกดงเบื่องคำ
 ดั่งเห็ดองดำแต่ได้ไม้ไช้กิน
 คูตระการเหมือนคนมาปลุกด้น
 ตามชอกหินเร็วกระวาทชนตานตา
 กับคนคาษบ้างทอดตามยอดดมา
 ค่อยฝนมาดอกดกจนกกกาง
 หนทางไปมัวหมอกนัยตาพร่าง
 คนเดินห่างราวเด่นไม่เห็นตัว
 ดูเวียนวงวกไปมิไช้ชั่ว
 บ้างโยนตัวร้องไวยมาโกด้เรา
 หกดับห้ากิโลเมตรถึงยอดเขา
 คำบดเกาแคบยงบังกะโด
 ฉะเพาะตัวคนหนึ่งแพงอ๊กโซ
 รถยนตร์โตพาชมดมราค

ด้วยเดชะบารมีทรงปกเกล้า
 จะไปไหนมีคนนับหน้าตา
 ขอพระองค์ทรงพระเจริญเดช
 ขอพระองค์ทรงเจริญพระชนมมาน

ทุกคำเข้าอยู่เย็นเป็นสุขา
 พระคุณาเหตุดันพันประมาณ
 ได้ปกเกล้าไพร่ฟ้ามหาศาล
 อวดานสุขยิ่งทุกสิ่งเทอญ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
 จันทบุรี

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ฯ

นาขพันธ์ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๔๕๓